

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Familjearbete i en hemmaplanslösning

- en kvalitativ studie av familjers samt pedagogers upplevelser.

Socionomprogrammet

C-uppsats

Författare: Miranda Gjelseth och Jenny Mannström

Handledare: Eva Landmér

Förord

Vi vill först och främst framföra ett stort och hjärtligt tack till våra intervjupersoner som tog sig tid och som ställt upp på ett engagerat sätt och delat med sig av sina upplevelser och åsikter. Vi har lärt oss mycket av våra samtal med er och tyckte att det var väldigt intressant att höra era berättelser. Utan er hade denna uppsats inte kunnat bli av. Tack och vi önskar er allt det bästa i framtiden!

Vi vill också tacka vår handledare för hennes goda råd samt för klar och tydlig handledning.

Sist men inte minst vill vi tacka varandra för ett gott samarbete.

Miranda och Jenny
Uddevalla 101129

Abstract

Titel: Familjearbete i en hemmaplanslösning. En kvalitativ studie av familjers samt pedagogers upplevelser.

Författare: Miranda Gjølseth och Jenny Mannström

Nyckelord: Familjearbete, Hemmaplanslösningar, Placering, Upplevelse av stöd och hjälp, Arbetsmetoder.

Socialtjänstens arbete med barn och unga och deras föräldrar har förändrats de senaste 10-15 åren. Under 1990- talet ökade i Sverige institutionsplaceringarna och därmed kostnaderna vilket ledde till att alternativ började utvecklas utifrån de resurser som kommunerna själva kunde erbjuda. Öppenvård och hemmaplanslösningar blev socialtjänstens svar på institutionerna. I Uddevalla kommun utvecklades insatserna på hemmaplan med målet att sänka institutionskostnaderna och med tanken om att familjen inte skulle behöva flyttas från sin hemmiljö skulle satsningen ge möjlighet till att arbeta inom flera områden med förändringsarbete kring familjen. Tidigare forskning visar att det saknas utvärderingar om öppenvårdsinsatsernas effekter. Detta är bakgrunden till vår egen studie, där vårt syfte var att undersöka familjers upplevelse av sin vistelse på Athenagården samt att undersöka hur pedagogerna arbetar med familjerna.

Vi har en kvalitativ ansats på vår studie och genom halvstrukturerade intervjuer, med sammanlagt fem personer varav två är mammor i familjer som är eller har varit placerade på Athenagården samt tre är pedagoger som arbetar i verksamheten, har vi samlat in vår empiri. För att uppnå vårt syfte har vi valt följande frågeställningar: *Hur upplever familjerna delaktighet, och ser pedagogerna på familjernas möjlighet till delaktighet? Hur tycker familjerna att de blir bemötta, och hur arbetar pedagogerna med bemötande? Hur fungerar kommunikationen och relationen mellan familjer och pedagoger? På vilket sätt upplever familjerna att de fått relevant stöd och hjälp, och hur arbetar pedagogerna för att ge stöd och hjälp?* Intervjuerna utgår ifrån valda teman som är centrala i vår studie vilka är följande: delaktighet, bemötande, relation och kommunikation samt meningsfullhet. I analysen av vårt empiriska material har vi utgått ifrån tidigare forskning samt följande teoretiska perspektiv: miljöterapi, maktteori, empowerment samt rollteori.

Det vi har kunnat se i vår studie är att ett lyckat arbete med familjerna förutsätter att familjerna känner sig delaktiga. Något som har visat sig vara centralt i vår studie är relationerna mellan familjer och pedagoger. Vi har även upptäckt olika strategier som de båda grupperna använder sig av för att möjliggöra ett relationsskapande. Vi har även sett att faktorer som delaktighet och relation har varit avgörande i hur familjerna upplevt att det stöd och den hjälp de fått har blivit meningsfullt. Studien visade att både familjerna och pedagogerna ansåg att flexibilitet hos pedagogerna var en styrka. Vi kunde dock se att flexibiliteten även kunde vara en svaghet då verksamheten tenderade att bli otydlig gentemot samverkanspartners.

Kapitel 1. Inledning. 1

- 1.1. Inledning. 1
- 1.2. Athenagården en presentation 1
- 1.3. Förförståelse. 3
- 1.4. Syfte och frågeställning. 3
- 1.5. Problemformulering. 4
- 1.6. Avgränsning. 4

Kapitel 2. Historisk översikt och tidigare forskning. 4

- 2.1. Familjearbetets historia. 4
- 2.2. Öppenvård/hemmaplanslösningar. 5
- 2.3. Begreppsförklaring. 6

Kapitel 3. Tidigare forskning. 6

- 3.1. Öppenvårdens former. 7
- 3.2. Ungdomsbehandling. Hemmaplanslösning som idé och praktik. 7
- 3.3. Intensive Family Preservations Services: The Perceptions of Client Families. 8
- 3.4. Föräldrafokuserat arbete med barn. 9

Kapitel 4. Teoretiska perspektiv. 10

- 4.1. Övergripande teoretiska perspektiv. 10
- 4.2. Maktperspektivet. 10
- 4.3. Empowerment. 11
- 4.4. Miljöterapi. 12
- 4.5. Rollteori. 13

Kapitel 5. Metod. 14

- 5.1. Etiska överväganden och dilemman. 14
- 5.2. Metodval. 16
- 5.3. Metod för kunskapsinhämtande. 17
- 5.4. Intervjuguide. 17
- 5.5. Intervjumetod. 17
- 5.6. Litteratursökning. 18
- 5.7. Urval och bortfall. 18
- 5.8. Metodkritik. 19
- 5.9. Analysförfarandet. 19
- 5.10. Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet. 20

Kapitel 6. Resultat och analys. 22

- 6.1. Intervjupersonerna. 22
- 6.2. Delaktighet. 22
- 6.3. Analys delaktighet. 24
- 6.4. Bemötande. 25
- 6.5. Analys bemötande. 26
- 6.6. Relation och kommunikation. 28
- 6.7. Analys relation. 30
- 6.8. Analys kommunikation. 31
- 6.9. Meningsfullhet. 32
- 6.10. Analys meningsfullhet. 36

Kapitel 7. Sammanfattning och diskussion. 39

- Referenslista. 43
- Bilaga 1. Informationsbrev familjer. 45
- Bilaga 2. Informationsbrev personal. 46
- Bilaga 3. Enkät familj. 47
- Bilaga 4. Enkät personal. 49

Kapitel 1. Inledning

1.1 Inledning

Meeuwisse (2006) menar att det är ett stort ansvar för socialarbetaren att förstå och beskriva hur barns behov tillgodoses i sin hemmiljö. Hon uppger vidare att medvetenhet om anknytningsmönster samt vardagliga situationer krävs och att socialarbetaren kliver in i familjen med i stort sett endast sig själv som verktyg, och ska utifrån detta se vad som kan och bör göras med barnens behov i centrum. Forkby för Socialstyrelsen (2006) uppger att i likhet med andra sociala frågor så tolkas barns rättigheter och familjens integritet mot bakgrund av de socialpolitiska kontexter och traditioner som är styrande. Arbetet med barn och unga och deras föräldrar har genomgått stora förändringar inom socialtjänstens arena de senaste 10-15 åren. Tyngdpunkten har lagts på öppenvårdsinsatser inom kommunernas egna resurser. Förhoppningarna som ställdes bakom utvecklandet av öppenvårdsinsatserna var att man ville ha bättre vård till lägre kostnad genom en utvecklad professionell uppläggning. Insatserna varierar stort mellan kommunerna (Forkby). I Uddevalla kommun utvecklades Athenagården enligt (Strategisk utvecklingsplan, 2004) utifrån tanken att kunna erbjuda stöd på hemmaplan när det gäller utredningar kring barn och föräldrars omsorgsförmåga. Uddevalla kommun anser att fördelarna med hemmaplansmodellen är att genom hjälp och stöd i närmiljö få en mer rättvisande bild av styrkor och svagheter, vilket ger en möjlighet att kunna planera insatserna på ett mer optimalt sätt. Detta anser de ger förutsättningar att arbeta med helheten genom att beröra de fyra viktigaste områdena, den enskilde, familjen, kamraterna och skola/sysselsättning (Strategisk utvecklingsplan, 2004). Vi upptäckte Athenagårdens verksamhet under vår praktik inom socialtjänsten i Uddevalla kommun och det väckte en nyfikenhet hos oss båda för hur de arbetar med familjerna och hur familjerna i sin tur upplever att de får stöd och hjälp.

1.2 Presentation Athenagården

Enligt nationalencyklopedin (www.ne.se) var Athena en grekisk krigsgudinna och beskyddare av hantverk och konst. Hon var också vishetens gudinna. Som krigsgudinna framstod Athena som en taktiker och strateg som målmedvetet arbetade för sina skyddslingars bästa och som stod i ett innerligt förhållande till dem. I sin funktion som den fredliga, välståndsskapande arbetets beskyddare tillskrivs Athena en rad kultur främjande uppfinningar, hon uppfann t.ex. vagnen, byggde ett skepp (Argo), lärde ut krukmakeri och bildhuggarkonst och lärde kvinnorna spinna och väva. Denna fredliga gudinna kunde i sina bägge roller beskydda en stad i både krig och fred. Utifrån beskrivningen av gudinnan Athena fick verksamheten sitt namn Athenagården.

Under 2004 kom enligt (strategisk utvecklingsplan, 2004) ett förslag om att utöka socialtjänstens arbete kring barn och unga i Uddevalla. Syftet var att kunna erbjuda goda insatser på hemmaplan och målet med detta var att sänka institutionskostnaderna under den närmaste 3-års perioden med 10 %, vilket skulle innebära en besparing av 3,36 miljoner kronor. Tanken med förslaget var att den unge inte skulle behöva flyttas från sin hemmiljö. Uddevalla kommun ansåg att satsningen skulle ge möjlighet till att arbeta inom flera olika områden med förändringsarbete kring den enskilde, familjen, kamraterna och skolan. De ansåg att om arbetet kring barnet kunde ske inom kommunen och man erhöll hela vårdkedjan skulle det vara lättare att få en helhetsbild av den som behöver stöd. Utifrån detta förslag öppnades Athenagården år 2005. Athenagården är ett stödboende för ungdomar och familjer som på något sätt behöver stöd och hjälp i sin aktuella livssituation. Verksamheten Athenagården ligger under socialtjänstens familjesektion, IFO (individ och familjeomsorg) i

Uddevalla kommun. Alla placeringar sker genom socialtjänsten som en insats eller ett bistånd. Ärendet aktualiseras på familjesektionen och beslut om möjlig placering behandlas i aktuell grupp (barn-, ungdoms-, familjegrupp). Förfrågan ställs vidare till enhetschefen på Athenagården om eventuell placering är möjlig. Tanken är att det ska finnas en gemensam överenskommelse mellan klient, socialsekreterare och Athenagården innan placeringen äger rum.

Athenagårdens verksamhetsidé är enligt deras verksamhetsbeskrivning att vara ett boende som erbjuder trygghet och hög vårdkvalitet på hemmaplan för ungdomar och familjer. Deras ”ledstjärna” är att barns och ungdomars bästa alltid skall gå först. Placeringarna är av kortare slag och varar mellan en vecka till ca sex månader. Anledningen till att man kommer till Athenagården kan vara mycket varierande. Det kan vara orsaker som:

- Relationsproblematik, svårlösta konflikter/situationer i familjen.
- Föräldrastöd – föräldraträning.
- Ungdomar i riskzon.
- Placering under en observations- utredningstid.
- Skyddat boende för barn/vårdnadshavare vid misstanke om att barn far illa.
- Stöd i en boendeövergång från institutionsplacering till hemkommun.

Athenagårdens arbetsmetoder;

Följande beskrivning om arbetsmetoder har vi tagit del av ur Athenagårdens verksamhetsbeskrivning. På Athenagården arbetar de utifrån ett grundläggande psykodynamiskt tankesätt. Psykodynamisk teori är enligt Meeuwisse (2006) den inriktning inom psykologin som betonar det psykiska kraftspelet inom och mellan människor. Den bygger främst på psykoanalytiska teorier. Grundläggande tankesätt är att det omedvetna har betydelse i tänkande och handlande och de tidiga erfarenheterna har inflytande på individens livssituation. Man belyser enligt Meeuwisse (2006) det starka bandet mellan barnet och omvårdnadspersonerna och ser detta som den primära drivkraften. På Athenagården ser man på familjerna och ungdomarna utifrån ett helhetsperspektiv vilket innebär en ökad förståelse för hur tidigare erfarenheter i en människas liv kan påverka den de är idag. Detta menar man på Athenagården medför en ökad förståelse för en individs agerande och beteenden i olika situationer.

I det psykosociala arbetet med klienterna menar de att pedagogerna har ett miljöterapeutiskt synsätt samt arbetar med sig själva som verktyg. Psykosocialt arbetssätt innebär enligt Meeuwisse (2006) att man arbetar parallellt med familjernas sociala och psykologiska situation. Att man vidare tar tillvara på vardagsmiljö och situationer och arbetar med dessa för att uppnå utveckling samt förändring.

På Athenagården arbetar de vidare utifrån systemteorin vilket enligt dem innebär att man ser man på individen som en del av ett system, där helheten är mer än summan av delarna. Vi ingår i flera system som vi är en del av, exempelvis familjen, skolan, arbetet och samhället. Det pågår en ömsesidig påverkan mellan individerna i systemet och därför anser man på Athenagården att hela systemet är intressant utifrån ett förändringsperspektiv (Verksamhetsbeskrivning Athenagården). Man ser vidare att samarbetet med aktuell handläggare och nätverket kring individen som en viktig komponent. På Athenagården anser

man att man måste samverka för att kunna förändra någons livssituation och att en individs problematik är ett symptom på att det är något inom systemet inte fungerar.

På Athenagården har de även ett salutogent synsätt samt ett lösningsfokuserat arbetssätt. Deras hörnstenar är att belysa det som fungerar, är bra samt på positiva förändringar. Enligt Antonovsky (2005) så fokuserar salutogent perspektiv på hälsans ursprung och Antonovsky intresserade sig för vilka faktorer som låg till grund när vissa människor upplevde livskvalitet trots att de varit utsatta för svåra upplevelser och stora påfrestningar av stress. Antonovsky (2005) skapade begreppet, KASAM (känsla av sammanhang) där han forskade kring hur en människa upplever meningsfullhet, begriplighet och hanterbarhet. Dessa tre faktorer ansåg Antonovsky (2005) att man kan ha i varierande grad och att de tillsammans skapar en känsla av sammanhang.

1.3 Förförståelse

När vi gjorde vårt första besök på Athenagården hade vi mer eller mindre redan bestämt oss för att vi ville skriva om verksamheten då vi var intresserade av deras arbete med familjer på hemmaplan. Våra tankar om Athenagården låg mer inom ramen för familjebehandling inom hemmaplanslösning. Detta fick vi snart avvärjt vid vårt första möte på Athenagården där de beskrev att de inte är ett boende med behandling utan ett boende med stöd. Vi fick information om deras verksamhet och funderade vidare över vilken form av arbete Athenagården utför med familjer. Athenagården är en form av mellanvård i väntan på handläggarens beslut om ett eventuellt insatsbehov och till deras under lag har de i sin tur hjälp av den dokumentering som sker på Athenagården. Vi funderade utifrån detta både över familjernas upplevelser av sin vistelse men även över hur pedagogerna på Athenagården upplever det arbete som de utför. Våra funderingar väckte en nyfikenhet hos oss och vi förstod att detta kunde bli intressant att skriva om.

1.4 Syfte och frågeställningar

Syftet med vår uppsats är att undersöka familjers upplevelse av sin vistelse på Athenagården samt att undersöka hur pedagogerna arbetar med familjerna. Syftet ska vi uppnå genom att studera frågeställningar som har utvecklats ur intryck utifrån studiebesök vid Athenagården samt studier av tidigare forskning. Frågeställningarna fokuserar i sin tur på följande teman:

Delaktighet

Bemötande

Relation och kommunikation

Meningsfullhet

För att få svar på hur familjerna upplever sin vistelse på Athenagården samt hur pedagogerna arbetar med familjerna har vi formulerat fyra kvalitativt utarbetade frågeställningar som fokuserar på utvalda teman. Tematisering syftar enligt Kvale och Brinkmann (2009) på formuleringen av forskningsfrågorna och ett teoretisk förtydligande av det tema som ska användas. Larsson, Lilja och Mannheimer (2005) skriver att man som forskare har hjälp av att avgränsa intresseområdet med hjälp av teman som man sedan kan koppla ihop och använda i intervjuguiden och analysdelen.

Frågeställningar:

Hur upplever familjerna delaktighet, och hur ser pedagogerna på familjernas möjlighet till delaktighet?

Hur tycker familjerna att de blir bemötta, och hur arbetar pedagogerna med bemötande?

Hur fungerar kommunikationen och relationen mellan familjer och pedagoger?

På vilket sätt upplever familjerna att de fått relevant stöd och hjälp och hur arbetar pedagogerna för att ge stöd och hjälp?

1.5 Problem formulering

Då det inom området hemmaplanslösning och öppenvård rörande familjearbete finns lite utvärderingar i vad dessa begrepp innefattar och vad insatserna har för resultat avser vi med våra frågeställningar försöka få en bild av hemmaplanslösning i arbete med familjer. Tidigare forskning som vi har studerat inför vår studie visar på en samstämmighet gällande att det varierar stort mellan olika kommuner vad dessa former av insatser innefattar samt att hemmaplanslösningar delvis har utvecklats som en ersättning till institutionerna. Något som vidare intresserar oss är den ekonomiska aspekten som tidigare forskning även tar upp som en av anledningarna till uppkomsten av hemmaplanslösning. Vi har även funderat kring det som tidigare forskning tar upp, att det finns en bristfällig kunskap om hemmaplanslösningarnas innehåll, resultat och utvärdering samt vad det kan innebära. Vi avser att undersöka detta genom att intervjua familjer och pedagoger om deras upplevelser och utifrån detta försöka se om vi kan få en ökad förståelse för arbetet med familjer i en hemmaplanslösning.

1.6 Avgränsning

Vår studie förhåller sig enbart till den upplevelse intervjuade familjer och pedagoger har som vistats eller vistas; respektive arbetar på Athenagården. Uppsatsen handlar endast om den verksamhet som Athenagården bedriver med familjer och inte med ungdomar. Uppsatsen jämför inte arbetet som bedrivs på Athenagården mot andra verksamheters arbete. Resultatet vi får fram jämförs och vägs endast mot teorier och tidigare forskning som vi valt att använda i vår studie. Urvalet av intervjupersoner är avgränsat på flera områden och av olika skäl, se mer information under metodkapitlet vid rubriken urval. Uppsatsen kommer inte att fördjupa sig i frågor angående personliga anledningar till placering. Vi kommer inte att intervjua handläggare vilket var en intention från början, men då vi var tvungna att prioritera avstod vi från detta.

Kapitel 2. Historisk översikt och tidigare forskning

2.1 Familjearbetets historia

Meeuwisse (2006) uppger att innan 1800- talet ansågs inte barn vara en egen individ utan betraktades som husbondens egendom. Den franska revolutionen ändrade i de sociala systemen och man började tala om medborgare, människor och befolkning. Under 1800-talet utvecklades en familjelagstiftning, och i arbetslagstiftningen infördes förbud eller åtminstone inskränkning av barnarbete. I början av 1900- talet såg man på barnens behov utifrån ett socialhygieniskt perspektiv vilket senare ersattes av den individualpsykologiska synen. Meeuwisse uppger vidare att ambitionsnivån ökade och man tog upp frågor som: Hur ska man skydda banen? Hur ska barn uppfostras? Hur ska de elaka och farliga barnen skiljas från de andra barnen? Hur ska de hotade barnen kunna identifieras? Hur ska familjernas - främst männens - barbari tillrättavisas? Meeuwisse (2006) anser vidare att detta var en

genombrottsperiod som har lett fram till modern barnvårdsforskning och forskning kring barn och familj.

Nationalencyklopedin(www.ne.se) uppger att första barnvårdslagen i Sverige kom till år 1902, vilken var lagen om fosterbarnsvård och lagen om ”uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn”. År 1924 skapades en enhetlig lagstiftning med lagen om samhällets barnvård, vilken ersattes år 1960 med lagen om samhällets vård av barn och ungdom. Denna lagen gällde till år 1982, då socialtjänstlagen och lagen om särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, tillsattes (www.ne.se).

Nationalencyklopedin (www.ne.se) uppger att år 1947 öppnades Barnbyn Skå av Stockholmstads barnvårdsnämnd under regi av barnpsykiatrikern Gustav Jonsson, som enligt Meeuvise (2006) var banbrytande med nya behandlingsformer inom arbetet med barn och var först med att ta med anhöriga i behandlingen. Meeuvise menade vidare att man tog avstånd från aga och disciplinär uppfostran av barn och biologiskt grundade teorier som menade att barn och ungdomars kriminalitet berodde på själssjukdomar och psykopatiska diagnoser. Man inledde arbetet på Barnbyn och flyttade sen ut arbetet i hemmet vilket kom att kallas ”hemma – hos – arbete”. Meeuvise uppger att kombinerad psykoterapi och sociala insatser kom att bli föregångare för dagens psykosociala arbete. Meeuvise anser att Gustav Jonsson har haft en väsentlig roll för utvecklingen av barnvård i Skandinavien genom att kritisera anstaltsvården, och påvisa den skadliga effekt den hade på barn och ungdomar. Meeuvise (2006) anser att inflytandet av Barnbyn Skå inom forskningsområdet social barnvård, är revolutionerande och ofrånkomlig.

2.2 Öppenvård/hemmaplanslösningar

Forkby (2006) menar att i likhet med andra sociala frågor så tolkas barns rättigheter och familjens integritet mot bakgrund av socialpolitiska kontexter och traditioner. Detta innebär att det kan förekomma stora skillnader mellan ländernas insatser även om intentionen är den samma. Forkby anser att Sverige, England och Norge är länder som historiskt sett har haft låg andel placeringar av barn utanför hemmet och när placeringar varit aktuella har det i största del handlat om placeringar i familjehem. Forkby uppger att under 1990- talet ökade dock institutionsplaceringarna avsevärt i Sverige och parallellt med detta expanderade öppenvårdsinsatser. I denna period växte de så kallade hemmaplanslösningarna fram. Forkby påstår att anledningen till ökade institutionsplaceringar samt expansion av öppenvårdsinsatser växte fram ur en rädsla för de beryktade ”vårstingarna” samt missnöje mot socialtjänstens otillräckliga öppenvårdsinsatser. Andelen barn som hade påbörjade insatser i form av omhändertagande ökade med 33 % under 1990- talet. Bäck-Wiklund och Lundström (2006) menar att de grupper som är oftast förekommande för åtgärder inom sociala barnvården är; fattiga familjer, familjer med ensamstående mödrar, invandrarfamiljer samt familjer där föräldrarna är arbetslösa och beroende av bidrag.

Forkby (2006) uppger att under 1990- talets ekonomiska kris belastades den offentliga sektorn hårt och institutionsplaceringar var kostsamt för kommunerna. Alternativ utvecklades i form av resurser man själv kunde erbjuda inom socialtjänsten och man satsade på egna lösningar, där hemmaplanslösningarna blev socialtjänstens svar på institutionerna med tanken om bättre vård till lägre kostnad genom utvecklad professionell uppläggnig. De senaste 10-15 åren menar Forkby vidare att man har satsat på öppenvårdsinsatser inom social barn- och ungdomsvård och att det rör sig om allt från förebyggande insatser till alternativ som kan ersätta institutionsvården. Dessa insatser utvecklades i kölvattnet av: intresset över nya metoder inom professionen, hård kritik mot institutionsvårdens effekter, nya målgrupper samt ett krav från offentliga sektorn på besparingar. Forkby menar att öppenvårdsinsatserna saknar

en precis förklaring och bedrivs i många varierande former. Forkby (2006) menar att andra begrepp som går under samma beteckning är öppna insatser, förebyggande insatser, råd och stöd, strukturerade öppenvårdsinsatser och hemmaplanslösning.

2.4 Begreppsförklaringar

Nedan kommer vi kort att redogöra för hur vi definierar begrepp och centrala ord som förekommer i vår studie. Vi vill börja med att förklara att vi undersöker familjers upplevelse men vid våra intervjuer har det enbart varit en mamma från vardera familj som har intervjuats. Mammornas upplevelse står ibland för deras egna subjektiva upplevelse och ibland för hela familjens upplevelse. I studien används därför begreppet mamma i resultatet och analysen då det är mammorna som vi har intervjuat. Personalen på Athenagården benämner vi i vår studie som pedagoger. Intervjupersoner och informanter används synonymt och avser de personer vi har intervjuat. Definitionen av hemmaplanslösning kan variera men innebär i vår studie en insats som kommunen själv bedriver på hemmaplan. I vår studie används även begreppen öppenvård, öppenvårdsinsatser, öppna insatser samt öppenvårdsprogram synonymt med hemmaplanslösning. Familjearbete innebär det arbete som utförs med familjer på Athenagården.

Nedan följer vår förklaring över de teman som vi har valt ut i vår studie:

Delaktighet: att känna sig inblandad i beslut gällande sitt eget liv samt uppleva att man har valmöjligheter.

Bemötande: att aktivt arbeta med hur man möter människor i olika situationer.

Kommunikation: att kommunicera på en nivå där alla parter känner sig förstådda och förstår.

Relation: att bygga en utvecklande relation med ett ömsesidigt förtroende.

Meningsfullhet: att det arbete som sker med familjerna är relevant och begripligt för den enskilda individen.

Kapitel 3. Tidigare forskning

För att ringa in fältet har vi använt följande sökord i databaserna: hemmaplanslösning, öppenvård, familjearbete, upplevelser av utredning, utvärdering av familjearbete, family preservation, family/ social work. Många av träffarna berörde ungdomsarbete. Forkby (2006) menar att det finns få forskningsstudier kring de åtgärder som socialstyrelsen definierar som vård i öppna former samt att många kommuner under senare år har satsat mycket på öppenvårdslösningar men att forskningen av effekterna är knappa. För de övriga insatserna enligt socialstyrelsens definition av vård i öppna former finns mest begränsade lokala studier som av avgränsningsskäl inte kommer att presenteras i vår studie. I forskningsfältet kring familjers upplevelser av vistelse inom öppenvårdsverksamhet rapporteras det få studier och när vi tittade på upplevelser fann vi oftast forskning som rörde sig inom vården. Då vi hittade forskning inom området handlade det ofta om ungdomar i öppenvården, vilket vi delvis har tagit med då vi anser att den även kan förklara familjers förutsättningar inom öppenvården. Torbjörn Forkby (2006). *Öppenvårdens former*, anser vi ger en förklaring av begreppet öppenvård/hemmaplanslösning samt ger en bild av hur öppenvården i Sverige ser ut idag. Avhandlingen *Ungdomsbehandling. Hemmaplanslösning som idé och praktik* (2007) av Thorbjörn Ahlgren, anser vi är intressant då den har som syfte att skapa fördjupad kunskap om målgrupp, behandlingsinnehåll samt redogjorda resultat för en insatsform inom socialtjänsten som tidigare knappt har belysts i svensk forskningslitteratur.

Frank G Kauffmans artikel ”*Intensive Family Preservation Services: The Perceptions of Client Families*” (2007) beskriver familjers upplevelser av att medverka i ett familjeprogram. Boken *Föräldrafokuserat arbete med barn* (1998) tar upp en definition av begreppet familj, en förklaring om varför problem kan uppstå i en familj samt hur hjälpen av professionella kan se ut då problem uppstått. Nedan följer längre presentationer av tidigare forskning.

3.1 Öppenvårdens former

Torbjörn Forkby har på socialstyrelsens uppdrag författat rapporten, *Öppenvårdens former* (2006). Forkby är även författare till avhandlingen *Ungdomsvård på hemmaplan, Idéerna – Framväxten – Praktiken*, där han beskriver den utveckling som har skett. I rapporten gör han en nationell kartläggning av öppna insatser i socialtjänstens barn- och ungdomsvård samt gjort en beskrivning över utvecklandet av öppna insatser som kommuner i Sverige i olika hög grad har byggt upp sedan 1990 talet. Forkby menar att kunskapen om denna nya del av socialtjänstens verksamhet är otillräcklig och att ny kunskap behövs om både dess omfattning, innehåll och resultat. Forkby anser vidare att en kartläggning kan vara viktig för forsknings- och utvecklingsarbete då frågor kan riktas mer direkt mot området. I rapporten talar Forkby både om öppna insatser och öppenvård och växlar mellan begreppen och menar vidare att det inte finns allmänt etablerade begreppsdefinitioner inom området. Forkby menar att vad de öppna insatserna mer exakt innebär, hur omfattande de är och vilka former de bedrivs inom, finns idag endast bristfällig kunskap om. De öppna insatserna har samlats under beteckningar som förebyggande verksamhet, tidiga insatser öppenvårdsinsatser, strukturerad öppenvård, råd och stöd, hemmaplanslösningar med flera. Insatserna innebär, enligt Forkby, ett stort antal olika former av insatser, från de som i ett tidigt skede erbjuder stöd för att minska risken för framtida svårigheter som t ex så kallade familjecentraler eller föräldrautbildning, till dem som riktar sig till en målgrupp där tydliga problem redan visat sig som t ex gemensamma insatser från skola och socialtjänst för att undvika att skilja barn från den ordinarie skolsituationen. De mest långtgående öppna insatserna ska vara så ingripande att de skall kunna ersätta vård utom hemmet. Rapportens huvudsakliga resultat visar att öppenvården ser olika ut i olika kommuner, då det är ett kommunalt ansvar som utvecklas och anpassas till lokala förhållanden. Detta gäller inte minst de öppna insatserna, som just ges ”på hemmaplan”. Dessutom varierar de resurser som socialtjänsten faktiskt förfogar över. Rapporten visar vidare att en kommun med många insatsformer tillgängliga inte behöver innebära att öppenvården kvantitativt sett är omfattande. Det kan handla om flexibilitet och en bred spelplan hos en verksamhet. Även de kommunerna med få anställda i öppenvården, kan vara välförsedda om de arbetar med flera olika insatsformer, vilket särskilt gäller det verksamheter som har ett ”eklektiskt” förhållningssätt, som innebär att olika metoder och insatsformer används utifrån vad som krävs i den aktuella situationen. Rapporten visar att det finns relativt omfattande program av öppenvårdsinsatser i kommunernas socialtjänst, och att det ständigt sker en utveckling av dem. Det vanligaste är att socialtjänsten ansvarar för verksamheterna. Forkby uppger att rapporten har som förhoppning att kunna ge en del kunskaper om möjligheterna att skapa en bild av socialtjänstens barnavård samt att dess resultat kan fungera som utgångspunkt och underlag för ett fortsatt arbete med att förbättra den offentliga statistiken på området (www.socialstyrelsen.se).

3.2 Ungdomsbehandling. Hemmaplanslösning som idé och praktik.

Thorbjörn Ahlgren undersöker i avhandlingen *Ungdomsbehandling. Hemmaplanslösning som idé och praktik*, (2007) huruvida en öppenvårdsbehandling kan ses som en institutionaliserad idé där han studerar hur och varför en lokal öppenvårdsbehandling utvecklas. Hans studie syftar till att nå en fördjupad kunskap om målgrupp, behandlingsinnehåll samt redovisade

resultat för en insatsform inom socialtjänsten som han menar tidigare har belysts lite i svensk forskningslitteratur. Syftet undersöker han genom att göra en fallstudie i Jönköpings kommun utifrån två delstudier. Resultatet av hans intervjustudie visar att skälet till att utveckla lokala öppenvårdsbehandlingar framför allt har varit att erbjuda bättre vård och att utveckla professionen. Statens initiativ och medföljande ekonomiska stöd har också bidragit till utvecklingen av lokala öppenvårdsbehandlingar. Resultatet visar vidare att socialarbetarnas egna erfarenheter och behov av att utvecklas professionellt har påverkat valet av arbetsmetoder. Det som handledare och andra organisationer inom "fältet" har ansett vara bra och effektivt har också påverkat till val av metoder vid öppenvårdsbehandling. Thorbjörn Ahlgren menar att det hos de intervjuade finns en stark tilltro till öppenvårdsbehandling samtidigt som ingen vet vilka resultat som åstadkoms då det saknas utvärderingar eller andra granskningar. Han menar även att få kritiska synpunkter kring dess organisering och innehåll i öppenvårdsbehandlingen framkommer. Ahlgren anser att den tydligaste kritiken som förs fram i intervjuerna kommer från de remitterande socialsekreterarna som menar att verksamheternas metoder i högre grad bör anpassas till ungdomarnas behov istället för av rådande moden och professionsutvecklingsbehov. Sammantaget menar Ahlgren att med stöd av nyinstitutionell teori, att den nationella idén om öppenvårdsbehandling har tolkats lokalt i en utveckling där särskilt starka lokala företrädare, professionsutvecklingsbehov och ekonomiska drivkrafter har påverkat utvecklingen av den lokala öppenvårdsbehandlingen. Ahlgren menar att de familjeinriktade verksamheterna främst har vunnit legitimitet genom starka företrädare, val av tidpunkt, professionsutveckling och genom att stå för viktiga politiska värderingar. Avslutningsvis menar författaren att öppenvårdsbehandling visar tecken på en början på institutionalisering – ett antagande - vilket han menar är riskfyllt då man ännu inte vet om öppenvårdsbehandling är en bättre behandlingsform för ungdomar än andra former av dygnsvård.

3.3 Intensive Family Preservation Services: The Perceptions of Client Families.

Frank G Kauffman (2007) redogör i artikeln "Intensive Family Preservation Services: The Perceptions of Client Families" där han undersöker hur familjer som har blivit dömda till att medverka i ett familjeprogram på grund av misshandel eller försummelse av barn och där det fanns en överhängande risk för att barnen skulle placeras, upplevde att deras medverkan i programmet lett till förändring. Han avsåg med sin studie att försöka fånga och förstå de problem och fenomen som utspelar sig på den verkliga arenan mitt i människors liv. Studien ingick i ett större arbete där även socialarbetare, verksamheter och behandlingsprogrammerare gav sina upplevelser av arbetet. Målet var att kunna jämföra ingripandena och intentionerna med reaktionerna från de medverkande. Kauffman intervjuade 10 familjer som hade fullföljt programmet "Intensive family preservation" och frågade dem ett antal frågor utifrån teman som: kommunikation, familjeinteraktion och familjefunktion. Familjerna fick ge sin bild av hur de upplevt att programmet påverkat deras familj och om de kunde se förändring. Kauffman kom fram till att familjerna ansåg att programmet hade hjälpt dem att utvecklas positivt som familj. Familjerna fick berätta sin historia om hur de upplevde programmet och om de upplevde att interaktionen, kommunikationen och dynamiken förbättrades i familjen och om de upplevde att deras duglighet som föräldrar förbättrades. Han menar vidare att när man mäter upplevelser kan man möjligen inte generalisera, men resultatet framställer dock de utmärkande egenskaper och åsikter till varför det fungerar. Kauffman menar att man med en sådan studie kan få fram framgångsrika metoder som kan implementeras i liknande modeller. Kauffman kom genom studien även fram till att socialarbetaren för att lyckas i sitt förändringsarbete bör låta familjen själv få sätta ord på sina behov. Kauffman kom även fram till att för att målet ska kunna uppnås måste man samarbeta med familjen, vilken är experten på sitt eget liv och genom detta hjälpa till att formulera en god framtidstro. För att nå resultat

visade sig relationen vara något sam alla familjer menade vara av stor vikt. Familjerna menade att kunskapen att kommunicera inom familjen bidrog till mindre konflikter genom att de bättre kunde uttrycka sig, vilket även bidrog till att barnen blev lugnare. De kunde även se att de var förebilder/modeller för sina barn och genom att uppträda på ett bra sätt lärde sig även barnen ett bättre beteende. Resultatet menar Kauffman visar att programmet fungerade eftersom föräldrarna upplevde att de hade fått kontroll över sina liv, hade mål att sträva efter och att de kände hopp inför framtiden. Kauffman uppger att alla beteenden någon gång är inlärd och kan läras om eller ändras till positiva beteenden.

3.4 Föräldrafokuserat arbete med barn

Hafstad och Ovreeide (1998) uppger att syftet med boken är att titta på de möjligheter och utmaningar som ligger i att hjälpa barn genom att arbeta med och genom deras föräldrar. Författarna menar att de vill belysa hur man gör föräldrar mer aktiva och ansvariga utifrån egna resurser i förhållande till barnet när det uppstår problem eller oro för barnet. Hafstad och Ovreeide menar att det i ett systemteoretiskt tänkande handlar om att se barn, föräldrar, familj och omgivning som system av sammanhängande relationer och om kommunikation i upprepande mönster. Kommunikationsmönstren kan både bli utvecklingsstödande och utvecklingshämmande. När ett problem uppstår, fungerar inte kommunikationen med omgivningen på ett sätt som gör att individen och systemet kan arbeta sig fram mot nya insikter och självförståelse. Samspelet fungerar inte och interaktiva reparationer blir nödvändiga. Hafstad och Ovreeide anser att behandling och stöd handlar om att skapa relevant och utvecklingsfrämjande kommunikation där påverkan utifrån kan bidra till interaktiv reparation. Hafstad och Ovreeide menar vidare att behandling och stöd kan ske med hjälpande verksamhet men inte genom att professionella tar över föräldrarnas uppgifter eller påpekar fel hos dem. Med familjebegrepp menar Hafstad och Ovreeide de personer man upplever ett relationsmässigt beroende av, en identifikation med och en viss lojalitet mot samt ett utvecklingsstödande samspel med. Familjens utveckling innebär enligt Hafstad och Ovreeide en utveckling av samspelsmönster, som måste anpassas till de nya utmaningar som familjen möter. En sådan utveckling är viktig för att familjemedlemmarna ska kunna bekräfta varandra i nya situationer och nya förhållanden vilket är viktigt för att kunna stödja en positiv familjeidentitet. Hafstad och Ovreeide anser att ett utvecklingsstödande och ömsesidigt samspel i nära relationer är viktiga för familjens utveckling och hjälper familjen att behärska de utmaningar de ställs inför. Hafstad och Ovreeide menar att när föräldrar av olika anledningar förlorar de förutsättningar som är nödvändiga för en utvecklingsstödande föräldraposition kan störningar i samspelet uppstå och som hjälpare beskriver Hafstad och Ovreeide att man först och främst ska hjälpa föräldrarna så att de kan skapa förutsättningar som kan ge barnet tillgång till utvecklingsstödande samspel. Hafstad och Ovreeide uppger vidare att det ofta handlar om att hjälpa föräldrarna att återvinna en utvecklingsstödande position till barnet som de har förlorat. De anser även att det i andra fall handlar om att föräldrarna behöver information, stöd och hjälp för att gå in i en position som de inte ännu intagit eller fått legitimitet att ha. I vissa fall måste man även inse att föräldrarna inte kommer att klara av att inta en tillräckligt omsorgsgivande ställning till barnet.

Hafstad och Ovreeide (1998) menar vidare att hjälpare måste ha tillgång till alternativa och nyanserade perspektiv för att kunna se föräldrarnas problem utifrån. Ett sådant sätt är att försöka sätta sig in i föräldrarnas förutsättningar när ett problem med barnets livskvalitet eller utveckling har uppstått och sedan möta föräldrarna utifrån denna förståelse. Det kan vara att se psykologiska och sociala förutsättningar och behov som föräldrarna har i situationen, i jämförelse med föräldrarnas nyfikenhet på barnets förutsättningar att klara de utmaningar som det står inför. Att se positionen och förutsättningarna hjälper till att tydliggöra de stödbehov

som finns. Hjälparna har enligt Hafstad och Ovreeide ansvaret att skapa en kommunikativt fungerande, men frivillig, relation till föräldrarna. Hafstad och Ovreeide menar att förmanade inställningar och handlingar måste läggas åt sidan, därmed inte sagt att hjälparna dock i vissa fall måste handla direkt till barnets fördel, mot föräldrarnas vilja. Hafstad och Ovreeide menar att man ska hjälpa i dialog med föräldrarna, där föräldrarnas position uppmärksammas och med begripliga beskrivningar som beskriver den hjälp barnet behöver som ligger inom föräldrarnas kompetens och ansvar. I dialog med föräldrarna är det viktigt anser Hafstad och Ovreeide att hjälparen bistår dem med att se att de faktiskt kan göra något för barnet. Att hjälpa föräldrarna att aktivera sig själva i förhållandet till barnet och ge föräldrarna möjlighet att själva ge omsorg till sina barn utifrån sina resurser kan betyda mycket för deras trygghet i framtida relation med barnet. Hafstad och Ovreeide uppger att hjälpare i hög grad deltar med åsikter om problemet, där dess orsaker, lösningar och beskrivningen kan se olika ut och få föräldrar att känna sig anklagade, vilket leder till att föräldrarna inte är motiverade att hålla en dialog och relation med hjälparen. Hafstad och Ovreeide anser att råd, behandlingsprogram och handlingsanvisningar erbjuds i bästa mening för att hjälpa barnet och föräldrarna samt att de råd som ges, hur de formuleras och vem behandlingsfokus riktas mot kommer att påverka föräldrarnas motivation att ingå i en dialog med hjälpare. Olika behandlingstraditioner kan bidra till föräldrarna placeras i en position där de underordnar sig de professionella, och där de förlorar sin föräldraposition. Fokuserar man på föräldrarnas beteende så åstadkommer man lätt att föräldrarna känner sig anklagade och skyldiga till problemet. Hafstad och Ovreeide anser vidare att för att hjälp som är riktad till föräldrarna eller familjesystem ska lyckas måste hjälpen kunna upplevas som erbjudanden som är relevanta för situationen och att föräldrarna upplever att de själva aktivt kan välja förslag. Hafstad och Ovreeide uppger att som människor har vi olika tendenser att välja objektposition eller subjektposition när man ställs inför utmaningar i livet. Föräldrar kan vara i en objektsituation när det gäller deras barns problem. I en objektposition går energin åt till andra fokus än problemlösning, energin kan gå åt till att fördela skuld och ge upplevelse av maktlöshet. Hafstad och Ovreeide menar att en viktig del som professionell insats är att hjälpa människor att komma ur objektpositionen och in i en subjektposition. Det är förts när man upplever sig som subjekt som man kan gå in i problemlösande dialoger och att kunna ta emot och pröva råd och nya idéer.

Kapitel 4. Teoretiska perspektiv

4.1 Övergripande teoretiska perspektiv

(Mannheimer se Larsson, 2005) menar att i alla typer av undersökningar har teorianvändningen en stor betydelse och användning av teori som analysverktyg innebär att man väljer en teori som man bedömer passa för förståelsen av ett visst problem. Som teoretiska begrepp och teorier vilka växt fram under arbetes gång har vi valt maktperspektivet, empowerment, miljöterapi, rollteori samt utvalda teman kring delaktighet, bemötande, kommunikation och relation samt meningsfullhet. Dessa teorier och begrepp kommer att tillsammans med tidigare forskning användas vid analysen kring vår frågeställning om familjers upplevelse av sin vistelse på Athenagården, samt hur pedagogerna arbetar med familjerna men även i den övriga delen av analysen där vi finner det lämpligt.

4.2 Makt som teoretiskt begrepp

Vi har valt följande maktperspektiv för att förstå hur samspelet mellan pedagoger och familjer fungerar. Skau (2007) menar att mellan professionella hjälpare och brukare förekommer alltid en maktobalans, oavsett brukarens egen vilja och medvetenhet. Vi vill därför synliggöra maktbegreppet för att förstå hur familjerna tar emot hjälp och hur personalen ger hjälp.

Maktperspektivet blev under resans gång alltmer framträdande både under intervjuerna och i litteraturstudierna. Maktperspektivet anser vi är viktigt för förståelsen för vad som gagnar individen och för vad som blir kontroll och maktutövning.

Börjesson och Rhen (2009) menar att makt kommer till oss från olika vinklar i dagliga situationer och ibland är det positivt och ibland negativt. Makt är enligt Börjesson och Rhen ett stort begrepp och svårfångat i sin helhet. Börjesson och Rhen (2009) beskriver att Michael Foucault har haft störst påverkan i den moderna maktdiskussionen och bör nämnas när man talar om makt. I Börjesson och Rehn (2009) menar man att Foucault ansåg att makt inte är något som utövas ibland, utan är något som är beständigt och socialt närvarande överallt samt att han ansåg att kunskap föder makt samtidigt som makt kontrollerar kunskapen. Med detta menar vidare Börjesson och Rehn att Foucault ville säga att makt och kunskap utvecklas i beroende till varandra samt att denna typ av kunskapsmakt disciplinerar och får oss att internalisera den till vår egen. Börjesson och Rhen menar att makten har olika former samt att det finns olika sätt att ha makt på, makt att och makt över samt att makt handlar mer om ett samspel där man kan ha makt att påverka någon eller något. Börjesson och Rhen menar vidare att när man talar om makt över, är det mer i ett konfliktsammanhang där den som har makten har övertaget vilket kan kännas negativt och att dessa två delar ibland kan samverka men likaväl vara uppdelade. Börjesson och Rhen anser att skillnaden mellan att ha makt att eller att ha makt över är en balansgång för socialsekreteraren som ska hantera sin makt över till att ge makt att. Börjesson och Rhen anser vidare man inte ska vara maktgirig då makt ofta förknippas med kontroll, tvång och bestraffning. Börjesson och Rhen (2009) menar att makt finns runt oss dagligen i de system vi till vardags möter samt att vara utsatt för makt många gånger kan kännas obehagligt, beroende på vad slags makt det är. Järvinen (2008) beskriver att Foucaults begrepp pastoralmakt handlar om välfärdsstatens vårdande och kontrollerande makt vilken utövas med ett bestämt syfte att hjälpa individen till en förbättrad livskvalitet, trygghet, hälsa och välmående. Den blir samtidigt ett verktyg som kontrollerar att individen håller sig inom ramen för rådande normer och värderingar. Denna hjälp och kontroll ges av olika professioner som av samhället har utsett vara lämpliga för uppgiften, t ex poliser, läkare, psykologer och socialarbetare. Pastoralmakten har förgrenat sig ut i samhället och återfinns idag även inom olika typer av institutioner som utav samhället fått i uppdrag att bidra med undervisning, uppfostran, vård och behandling. Pastoralmakten fokuserar i mötet med klienterna på individens problematik, svårigheter, misslyckanden och brister, men med syftet att hjälpa individen till förbättring och blir därmed till en positiv makt. Järvinen (2008) beskriver vidare att Foucault menar att pastoralmakten därmed blir svår att värja sig mot då den utövas för individens vinnings skull. Payne (2005) menar att när man talar om makt och maktutövning handlar det ofta om de negativa sidorna och att makt även kan ses som något positivt då den kan verka för något positivt för både sig själv och andra.

4.3 Empowerment

Vi har valt att ha med empowermentperspektivet då vi anser att det blev ett alltmer tydligt perspektiv som växte fram under våra intervjuer med familjer samt pedagoger.

Enligt Askheim och Starrin (2007) förekom begreppet empowerment redan på 1920- talet men utvecklades under slutet av 1960- talet och början av 1970-talet med en stark koppling till den sociala aktivistideologin och de sociala proteströrelserna i USA under mottot "Power to the people". Enligt Askheim och Starrin (2007) innebär empowerment att tillskaffa sig styrka, kraft och makt. Vilket i detta sammanhang betyder att personer eller grupper som befinner sig i maktlös position ska skaffa sig styrka och därigenom få kraft att komma ur

maktlösheten, och därigenom få mer inflytande över sina egna liv. Payne (2005) menar att empowerment syftar till att öka klientens egenmakt genom att stärka självförtroendet och den egna förmågan. Payne menar vidare att man hjälper klienten att ta makt över sitt eget liv genom att bygga upp tilltron till den egna dugligheten, tillgång till valalternativ och en oberoende beslutsförmåga. För att lyckas med detta arbetar man utifrån den makt som klienten besitter och använder den till något positivt. Inom empowerment ser man på makt som ytterst relevant för individen för att kunna ta kontroll över sitt eget liv och att makt inte enbart behöver anses som förtryckande. Payne (2005) menar att man samtidigt bör vara varsam så makten att implementera inte blir för egen vinnings skull samt att det gäller att ta fasta på den kunskap som är viktig och inte förkasta den kunskap som klienterna kan ge. Askheim och Starrin (2007) menar att syftet med empowerment är att individen ska få hjälp med att ta makt över sina egna handlingar och beslut gällande sin livssituation. De menar vidare att empowerment inte ska begränsas till att ge individen makt under en avgränsad period utan istället bidra till ett permanent stadium av egenmakt för att kunna behålla kontrollen över sitt liv. De pekar på vikten av att vara mottaglig för den makt som hjälparen försöker implementera annars är den inte verksamt. Askheim och Starrin (2007) menar vidare att för att nå framgång är det därför ytterst viktigt att stötta individen genom arbetet till egenmakt.

4.4 Miljöterapi

Miljöterapi växte fram för oss under våra intervjuer med familjer och pedagoger som förståelse för det samspel som dagligen sker dem emellan.

Gordan och Palmgren (2000) anser att miljöterapi inte är någon metod i sig utan en organisationsform av varierande metoder som ofta används vid institutionsvård med syftet att utveckla en stabil och positiv social struktur. Man utgår ifrån vardagliga inläringssituationer som sedan ska omsättas i livet utanför institutionen. Gordan och Palmgren anser att i arbetet har ofta relationsfrågorna en stor betydelse och arbetet sker därför utifrån en grundsyn som betonar just dessa. Gordan och Palmgren beskriver att den miljöterapeutiska ideologin växte sig stark på 1970-talet i Skandinavien som en stark reaktion mot de förödmjukande och institutionella missförhållanden som ofta var utmärkande för förhållningssättet till socialt avvikande, psykiskt sjuka och andra nödställda människor. En central del av ideologin och dess målsättning innebär att det sker ett samspel på medmänsklig och respektfull grund. Det innebär vidare enligt Gordan och Palmgren att främja en process som leder till att patienter i högre grad tar egna initiativ och ansvarar för sig som individer och som grupp. Begreppet miljöterapi innebär enligt Gordan och Palmgren relativt skilda teorier och behandlingsformer och sammanför följande som några särdrag som är utmärkande för flera miljöterapeutiska institutioner. Miljöterapi bygger på antaganden om att hela institutionen, och inte enbart enskilda åtgärder, påverkar patientens attityder och förhållningssätt. Av detta följer en strävan att genom planering och systematiskt sätt påverka den yttre, fysiska miljö som t.ex. möblering såväl som de umgängesformer som ger prägel på relationen inom personal- och patientgrupper samt dem emellan. Miljöterapi förväntas ha en läkande kraft men utgör även ett hjälpmedel för att skapa goda förutsättningar för andra behandlingsformer inom institutionen. Gordan och Palmgren (2000) uppger att gemensamt för de olika formerna av miljöterapi är att den har ett humanistiskt ideal med ökad medvetenhet om insikten att ”ingen människa är en ö”, att patienterna ständigt påverkas av institutionens miljö.

Larsen (2004) menar att miljöterapi innebär ett arbete där man ska tillrättalägga eller organisera så det blir möjligt för förändring och utveckling att ske samt att det är en behandlingsform där individerna ingår i ett socialt system (institution) vilken ska stödja deras utveckling. Stödet skall i sin tur möjliggöra så att individen får en trygg miljö där

förutsägbarhet och tydlighet i relationer är betydelsefullt. Institutionsmiljön ska fungera som en situation där individerna ska lära sig samt att dessa inlärd färdigheter sedan även ska kunna överföras till livet utanför institutionen. Larsen menar vidare att miljöbegreppet är uppdelat och att det både består av miljöbegreppet men även av terapibegreppet. Miljödelen innebär att organisera och lägga till rätta, medan terapidelen handlar om förändring och utveckling. Ett viktigt uppdrag i miljöarbetet är att utveckla en stabil och trovärdig social struktur på institutionen och målet med dessa ramar är att de ska utgöra en trygg grund för utveckling. För att utveckla och bevara en stabil och utvecklande social yttre struktur på institutionen är det av betydelse att det finns kontinuitet i relationerna så att relationerna blir pålitliga och utvecklande (Larsen, 2004).

4.5 Rollteori

Rollteorin upptäckte vi efter ett möte med vår handledare där vi pratade om en avsaknad av en teori som ytterligare kan förklara och belysa relationen mellan familjer och pedagoger samt de roller som respektive grupper intar. Vi har valt att fokusera på vissa begrepp inom rollteorin som vi anser bäst kan ge oss förklaringar utifrån den empiri vi fått fram. Vi anser vidare att rollteorin kan ge oss en förståelse till individers beteenden i olika situationer.

Vid genomgång av litteratur om rollteori har vi funnit en rad olika inriktningar och beskrivningar utifrån olika synsätt. (Stern, 1971 & Davis, 1986 se Payne, 2005) betonar det bidrag som rollteorin har haft både inom sociologin och socialpsykologin med sina kunskaper om sociala roller och dess samspel med samhälls strukturer. Angelöw och Jonsson (1990) menar att rollteori används som en förklaringsmodell till hur de sociala mönster vi lever i uppstår och hur de påverkar oss. Payne (2005) förklarar rollteorin som en förklaringsmodell för att se samband mellan individers beteenden och samhälleliga mönster och strukturer och menar vidare att det inte är en teori som innefattar tekniker för förändring av beteenden. Payne menar vidare att teorin inte lägger någon värdering i om dessa sociala mönster anses bra eller dåliga och den innefattar inga metoder kring förändringsarbete eller någon hanteringsmanual gällande de känslor och emotioner som väcks vid rollkonflikter. (Perlman, 1968 se Payne, 2005) menar att rollteorin kan ses som en bidragande social förklaring som komplement till psykologiska synsätt om personligheten. Han menar att begreppet socialroll kan ge en förståelse av personlighet och relationer, då rollteorin handlar om samspelet mellan människor och de förväntningar och tolkningar som leder till en reaktion. Han menar vidare att de roller vi besitter inom familj, arbete och föräldraroll innefattar faktorer som styr personligheten och beteendet. (Munson & Balgopal, 1978 se Payne, 2005) menar att roller alltid måste ses i sammanhang med relationer då de ständigt innefattar förväntningar riktade till individen, vilka denna måste förhålla sig till. Angelöw och Jonsson (1990) beskriver hur man inom rollteorin studerar olika sociala roller och deras funktion i samhället, samt de förväntningar som riktas mot personer inom en speciell position. De menar att rollteoretiker påvisar hur de sociala rollerna i samhället påverkar det individuella beteendet. Angelöw och Jonsson menar vidare att de sociala rollerna är internaliserade av samhällsmedlemmarna, med vilket de menar att individerna själva ofta oreflekterat integrerar utifrån kommande uppfattningar och förklaringar, som t.ex. samhällsnormer eller föräldrars beteende. Angelöw och Jonsson förklarar vidare att beroende på i vilken livssituation vi befinner oss i så finns det en rad förväntningar på oss om hur vi ska uppträda och dessa krav internaliserar vi och gör en viss del till våra egna förväntningar om oss själva. Angelöw och Jonsson (1990) menar i stort att en roll är summan av de normer och förväntningar som innefattas av en viss position. (Rudock, 1969 se Payne, 2005) menar att de roller vi har formar vår identitet igenom hur andra ser på oss. De olika roller vi innehar påverkar varandra i ett samspel utifrån hur vi

agerar och uppfattar varandra. Rollerna kan utdanas ur antingen vår egna eller andras förväntningar. Han talar om att rollerna kan vara tillskrivna av de förväntningar som en viss social identitet innehar som t.ex. kvinna, invandrare eller funktionsnedsatt, eller förvärvade utifrån något vi presterat t.ex. bestigit Himalaya eller blivit politiker. Angelöw och Jonsson (1990) förklarar de tillskrivna roller som de man inte kan påverka, som man föds in i och förklarar vidare att den förvärvade rollen kan beskrivas som något vi själva tagit initiativ till. Angelöw och Jonsson beskriver vidare att ingen utformar sitt liv helt på egen hand. Vi står alla inför roller som historiskt, kulturellt och socialt utformats och omformats i ett socialt samspel och som redan har vissa medföljande förväntningar och beteendemönster. Genom att vi internaliserar dessa sociala roller får vi del i samhällslivet och en förståelse för samhället. Dock menar Angelöw och Jonsson att dessa roller sker i ett ständigt samspel på individ, grupp och samhällsnivå vilket gör att de över tid är föränderliga. De talar vidare om rollförväntningar, att vi bedöms efter hur vårt rollbeteende stämmer överens med de förväntningar rollen innefattar. De menar att man tenderar att bli positivt bedömd om beteendet överensstämmer med de förväntningar som finns. (Howard & Johnson, 1985 se Payne, 2005) menar att hur vi uppfattar våra roller också påverkar hur vi förmår hantera förändringar.

Rollkonflikter; Payne (2005) menar att det uppstår en rollkonflikt då en roll är inkompatibel med en annan roll. Angelöw och Jonsson (1990) beskriver två olika typer av rollkonflikter. Intra- rollkonflikt vilken innebär att individen i en och samma roll möter olika förväntningar. Detta förklaras av (Munson & Balgopal, 1978 se Payne, 2005) med att olika individers uppfattning om samma roll inte stämmer överens. Inter- rollkonflikt förklaras av Angelöw och Jonsson (1990) med betydelsen att individen samtidigt innehar olika roller där det riktas motstridiga förväntningar. (Munson & Balgopal, 1978 I Payne, 2005) menar att man även kan stöta på rollambiguitet (rollosäkerhet) då man är osäker på vad en roll egentligen kräver, vilket han menar i en professionell situation kan leda till att man till viss del väljer att bortse från de personliga attityder man har och intar ett professionellt förhållningsätt. De menar vidare att detta förhållningsätt kan kännas svårt då relationerna ofta kräver en viss öppenhet och jämlikhet. (Rudock, 1964 se Payne, 2005) menar att denna typ av rolldistansering kan uppfattas som negativ av klienterna då distansering ofta föregås av en motvilja i förhållande till rollen. Rudock menar vidare att klienter utifrån denna teori kan förstå att det inte är personligt riktat mot dem utan handlar om att olika roller och att det är osäkerheten i dessa som skapar viss distans, vilket underlättar för samspelet. Payne (2005) menar att rollteorin kan bidra till en förståelse kring individers beteenden och tankar utan att skuld belägga personligen. (Rudock, 1964 se Payne, 2005) menar dock att rollteorin inte kan användas som ensam förklaringsmodell till ett visst beteende men att den kan belysa olika beteenden utifrån hur samhällsmönster påverkar.

Kapitel 5. Metod

Syftet med vår uppsats var att undersöka familjers upplevelse av sin vistelse på Athenagården samt att undersöka hur pedagogerna arbetar med familjerna. Vi har utfört tre intervjuer med pedagoger samt två intervjuer med familjer vilka genomfördes vid Athenagårdens lokaler. Vidare har litteraturstudier gjorts för att öka vår förståelse för ämnet. I detta kapitel vill vi redogöra för läsaren hur vi tänkt genom studiens olika faser för att synliggöra de val vi gjort och möjliggöra för läsaren att själv se om de tolkningar och slutsatser vi gjort bedöms trovärdiga. Vi börjar med att presentera våra etiska överväganden och dilemman för att sedan gå vidare med metodval, intervjuguide och intervjusituation. Vidare följer urval och bortafall, följt av generaliserbarhet, reliabilitet och validitet och avslutas med analysförfarandet.

5.1 Etiska överväganden och dilemman

Vi anser att etik är ett viktigt ämne inom det sociala arbetsfältet, då man arbetar med människor och deras livssituation. Därför har vi noggrant gått igenom de etiska förhållningssätt som vi anser berörs i vår studie, och vill här försöka ge en bild över hur de etiska övervägandena har sett ut i vår forskningsprocess.

Under hela forskningsprocessen har vi utgått från Vetenskapsrådet (2002) och dess fyra forskningsetiska principer för humanistisk- och samhällsvetenskaplig forskning vilka är; information, samtycke, konfidentialitet och nyttjande. Vetenskapsrådet beskriver att individskyddet är den mest självklara utgångspunkten för forskningsetiska överväganden vilket kan konkretiseras i fyra allmänna huvudkrav på forskningen. Nedan ska vi beskriva hur vi har tagit hänsyn till dessa:

Den första principen, det s.k. *Informationskravet*, innebär att man som forskare ska ge intervjupersoner information om syftet med studien, att informera om att deras deltagande är helt frivilligt, att de kan välja att avbryta sin medverkan när de vill samt om vilka eventuella fördelar respektive risker som deras medverkan kan föra med sig. Vi informerade våra informanter om detta genom muntlig och skriftlig information innan intervjuerna genomfördes. Vi informerade även efter intervjuerna att de när som helst kan kontakta oss om det var något som de undrar över samt att vi skulle återkoppla till dem när uppsatsen är klar så att de får se hur vi använt deras svar. Den andra är *Samtyckeskravet*, vilket betonar att det är informanterna själva som beslutar om sin medverkan genom hela forskningsprocessen. Detta genomförde vi, då de intervjuade informerades om att de när som helst kunde avbryta intervjun och att de inte behövde svara på alla frågor. Den tredje är *Konfidentialitetskravet*, vilket innebär att man som forskare måste garantera informanterna största möjliga konfidentialitet, vilket vi bl.a. genomförde genom att avidentifiera allt material samt tillförsäkrade att personliga uppgifter förvarades oåtkomligt för obehöriga. Den fjärde principen är *Nyttjandekravet*, vilket innebär att de insamlade uppgifterna endast ska användas för det forskningsändamål som det är avsett för (Vetenskapsrådet, 2002). Detta informerade vi våra informanter om och tillförsäkrade dem att uppgifterna som de lämnade endast skulle användas till vår studie. Dessa forskningsetiska principer har vi låtit informanterna ta del av i ett presentationsbrev men även vid muntlig information som vi gav inför intervjuerna. Vetenskapsrådet menar att det vid sidan av dessa även kan vara lämpligt att ställa upp ett antal råd och rekommendationer. Andra etiska överväganden vi tagit hänsyn till är det som beskrivs nedan enligt Kvale (2009) och Kvale (1997).

Etiska frågor som vi vidare har uppmärksammat i vår undersökning är följande: *Tematisering*; i vilket man överväger syftet med en intervjuundersökning med hänsyn till både det vetenskapliga värdet av den efterstävade kunskapen och i vilken utsträckning den förbättrar den undersökta mänskliga situationen. Vi tänker att vi genom intervjuerna samlar upplevelser som kan visa hur intentionerna med verksamheten uppfattas av familjerna och att dessa upplevelser kan bidra till att förbättra arbete kring familjer i liknande situationer. *Planering*; d.v.s. att erhålla undersökningsspersonernas informerande samtycke till att delta i studien, att säkra konfidentialitet och tänka igenom de konsekvenser som kan följa av studien för de undersökta personernas liv. I vår planering av studien har vi funderat och tillförsäkrat att dessa aspekter har tagits hänsyn till. För att säkra intervjupersonernas samtycke kontaktade först enhetschefen på Athenagården de tänkta familjerna och frågade om de ville vara med vid våra intervjuer, angående deras tid på Athenagården. De familjer som tackade ja, kontaktade sedan vi för att återigen ge information om studiens syfte och intervjuernas tillvägagångssätt samt deras förutsättningar för att delta där vi även informerade om vad deras medverkan skulle innebära. Även pedagogerna blev först tillfrågade av enhetschefen på Athenagården,

vilka vi sedan kontaktade och gav då information om uppsatsen. Gällande intervjusituation ska man enligt Kvale, tänka över vilka de personliga konsekvenserna kan bli för undersökningspersonerna, som t.ex. stress under eller efter intervjun. Vi berättade både före och efter avslutad intervju att personlig information inte kommer att användas i uppsatsen, för att motverka möjlig stress både under intervju samt i efterhand. *Utskrift*; handlar om att säkra undersökningspersonerna konfidentialitet och att den utskrivna texten ska vara trogen deras muntliga uttalanden. Vid utskrifterna av intervjuerna och i presentationen av resultat och analys har empirin aidentifierats till den grad att man inte ska få kännedom om personliga uppgifter. Då vi återger direkta citat i uppsatsen har dessa redigerats i viss mån från talspråk till skriftspråk utan att göra ändringar i betydelsen, detta för att dölja eventuella avslöjanden om person. Vi inser att det konfidentiella kravet inte håller helt då man på Athenagården känner till vilka pedagoger samt familjer som deltagit i vår studie. Verifiering; dvs. om forskarens etiska skyldighet att redovisa kunskap som är säkrad och verifierad, handlar bland annat om hur kritiska frågor man kan ställa till intervjupersonen. Vi har noga tänkt igenom vår formulering av frågorna så att de inte skulle vara av personliga eller avslöjande karaktärer samt för att våra informanter inte skulle känna att de lämnat ut information som senare kunde ångra eller uppleva har återkopplats negativt av oss. Vi tänkte att det är viktigt att vara medveten om att man ska ta hänsyn till att en intervjusituation aldrig kan bli ett möte mellan jämställda parter eftersom intervjuaren alltid har ett visst övertag i och med att det är han/hon som styr samtalen samt väljer samtalsämnena och i mångt och mycket kontrollerar situationen. Vi var också uppmärksamma på att intervjuerna inte känner sig pressade till att avslöja mer än vad de ville. Under intervjuerna tänkte vi på att inte föra ett samtal som kunde leda informanterna i deras svar. Detta märkte vi kunde vara en svår balansgång där vi i vissa fall avstod från att ställa följdfrågor som skulle styra deras svar eller gå in på ett mer personligt plan än vi avser att de skulle behöva göra. *Rapportering*; då forskaren ska rapportera offentligt om privata intervjuer kommer frågan om konfidentialitet upp och om de konsekvenser den publicerade rapporten kan få för undersökningspersonerna och för den grupp de tillhör. Vi har funderat över de negativa konsekvenserna rapporten kan få för våra informanter men vi hoppas att vi med de etiska överväganden som vi har tagit hänsyn till samt övervägt har säkerställt att våra informanter inte ska uppleva några negativa konsekvenser av sitt deltagande i vår studie. Vi hoppas att vi med den information vi fått av våra informanter kan bidra till en ökad och ny kunskap om hur man arbetar med familjer på hemmaplan.

5.2 Metodval

Då vårt syfte med denna undersökning var att ta del av familjers samt pedagogers egna upplevelser ansåg att en kvalitativ metod gav oss bäst förutsättningar för att uppnå vårt syfte. Vi ansåg vidare att kvalitativa intervjuer kunde ge oss de djupgående svar som vi ansåg var relevanta för vår studie. Enligt Kvale (2009) innebär en kvalitativ forskningsmetod att man försöker nå kunskap om individens subjektiva upplevelser genom hennes egna ord, formuleringar och meningsbeskrivningar. En målsättning med de kvalitativa metoderna är enligt Kvale (2009) att undersökaren ska försöka förstå hur den andra tänker, känner och upplever världen och man försöker på så sätt att skapa en djupare uppfattning om fenomenet. Man söker enligt Kvale (2009) inte generella beskrivningar utan något mer specificerat kring situationer och handlingssekvenser. Larsson (2005) menar att man utifrån ansatsen att beskriva den studerades subjektiva tolkningar eller inre upplevelsevärld sedan kan analysera dessa utifrån teoretiska eller filosofiska perspektiv. Vårt intresse var inte att få en generaliserande bild utan att istället kunna exemplifiera, vi ville därför ha få men målade intervjuer som kunde belysa syftet utifrån flera vinklar. Under ett möte med vår handledare kom vi fram till att enkäter kunde vara en bra metod för vår studie. Enkäterna ansåg vi

dessutom bättre kunde hjälpa våra informanter att få möjlighet att först fundera över frågorna, då de innan intervjun fick läsa igenom frågorna och besvara dem skriftligt för att sedan gå igenom svaren tillsammans med oss. Vår studie har delvis ett fenomenologiskt perspektiv, vilket enligt Larsson (2005) fokuserar på exakta beskrivningar av intervjupersoners upplevelse eller livsvärld, vilket vi hade som ansats i genomförandet av intervjuerna. Vår studie har även ett hermeneutiskt perspektiv som enligt Larsson (2005) syftar till att tolka och förstå texter, vilket vi har gjort i vår analys där vi har tolkat de texter vi sammanställt under studien.

5.3 Metod för kunskapsinhämtande

Larsson (2005) menar att det finns två vägar att skaffa sig kunskap på. Det ena sättet att arbeta på är när forskaren utifrån mönstren i empirin avgör vilken teori som väljs och detta sätt att nå kunskap på kallas för induktivt. Den andra vägen kallas deduktivt, vilket enligt Larsson innebär att utvalda teorier och/eller teoretiska begreppen bestämmer hur empirin ska tematiseras och analyseras. Då vår kunskap har inhämtats utifrån mönster vi funnit i empirin samt då teorier som vi till en början funderat kring har valts bort då vi ansåg att de inte passade drar vi slutsatsen att vi har arbetat induktivt. Vår induktiva kunskaps inhämtande växte fram då vi märkte att våra intryck från empirin har styrt vårt val av teorier.

5.4 Intervjuguide

Vi blev väl medvetna om hur svårt det är att intervjua och att förbereda den ”perfekta” intervjun. Vi insåg detta då vi gjorde provintervjuer på varandra och några av frågorna inte var möjliga att svara på eller var felformulerade. Detta medförde att vi strök en del frågor, fick omformulera andra samt utforma nya frågor. Vi utformade två intervjuguides, en till familjerna samt en till pedagogerna. Intervjuguides, är enligt Kvale (2009) som ett manus som mer eller mindre strukturerar intervjuens förlopp. Larsson (2005) beskriver att det i huvudsak finns tre olika intervjustrategier vid kvalitativ forskning. Dessa är den informella konversationsintervjun, den allmänna intervjuguiden och den standardiserade öppna intervjun. Våra intervjuguides uppfyller de kriterier som beskriver den allmänna intervjuguiden, vilket innebär att man formulerar frågor som är relevanta och beskrivna i detalj och kopplade till problemställningen. Till varje temaområde formuleras öppna underfrågor, de frågor som formuleras behöver inte stå i bestämd ordning och formuleringen av frågorna kan se olika ut till olika intervjuade. Vi har formulerat våra intervjufrågor som vi ansåg på ett relevant sätt återkopplades till vår problemställning samt till våra utvalda teman. Dock stod våra frågeställningar i en bestämd ordning i intervjuguiderna men det gavs utrymme att besvara frågorna i den följd informanterna själva önskade. Man kan även enligt Kvale (2009) dela in intervjustrategier i halvstrukturerad och strukturerad intervjuguide. Den halvstrukturerade intervjuguiden har enligt Kvale liksom den allmänna intervjuguiden ingen bestämd ordningsföljd och söker beskrivningar av intervjupersonens livsvärld i syfte att tolka fenomenets mening. Den halvstrukturerade intervjuguiden är vidare enligt Kvale (2009) varken ett öppet vardagssamtal eller slutet frågeformulär. Våra intervjuguides är utifrån denna beskrivning halvstrukturerade då vi sökte beskrivningar av de intervjuades livsvärld.

5.5 Intervjumetod

Både intervjuerna med familjer och pedagoger genomfördes efter deras egna önskemål vid Athenagårdens lokaler. Samtliga intervjuer har, efter informanternas godkännande, spelats in på band och intervjuerna har genomförts med oss båda närvarande i rummet. Den ena har då fungerat som intervjuare, medan den andra har fört anteckningar samt i slutet av intervjun haft

möjlighet att ställa kompletterande eller förtydligande frågor till informanten. Alla informanter fick börja med att fylla i en intervjuguide med en rad olika frågor vilka vi sedan tillsammans gick igenom och ställde följdfrågor till. Gällande att välja att vara två personer närvarande vid intervjuerna har givetvis både för- och nackdelar, vilka vi noga har övervägt. Fördelarna handlade om att fyra öron kunde registrera mer än två samt att den som utförde intervjuerna gavs möjlighet att helt fokusera på samtalen utan att samtidigt behöva föra anteckningar. Den främsta nackdelen vi funderat över är att det eventuellt skapade en maktobalans i rummet då intervjupersonen kunde tänkas uppleva ett underläge. För att informanterna skulle vara förberedda på situationen berättade vi i förväg att vi båda skulle komma att närvara vid intervjun. Vi anser att vi som intervjuare styr de intervjuades berättelser genom de frågor vi väljer att ställa. Vi anser även att då de intervjuade väljer vika svar de ger och vad de vill dela med sig av för upplevelser även kan påverka den information de ger.

Larsson (2005) menar att undersökaren ska kunna strukturera intervjun samt klara av att ställa tydliga och korta frågor som möjliggör rika beskrivningar. Larsson menar vidare att man ska ställa varierade typer av frågor som fokuserar på olika dimensioner som ex upplevelsefrågor och kunskapsfrågor. Vid val av intervjufrågor behöver undersökaren vidare, enligt Larson ha en plan för vilken typ av frågor som är relevanta för studien. För att våra frågor skulle vara relevanta och utvalda för studiens syfte funderade vi över hur de formulerades, i vilket syfte samt om de följde våra utvalda teman. Enligt Larsson ställer kvalitativ forskning krav på intervjupersonen att kunna ge utförliga uppgifter men även på undersökaren och dess kompetens, skicklighet och empati. Det ställs vidare enligt Larsson krav på undersökarens inlevelseförmåga samt förmåga att kunna lyssna samt samtala. Forskningsintervjun kan vidare enligt Larsson ses som ett komplicerat samspel mellan undersökare och informant, där den kunskap som skapas kan ses som ett resultat av hur samspelet mellan undersökare och intervjuperson gestaltas. Detta är något som vi har funderat över hur vår förmåga att lyssna och samtala har kunnat påverka kvalitén på intervjun och de resultat som kommit fram. Det handlar även enligt Larsson (2005) om att intervjuaren ska vara påläst och ha förkunskap, vilket vi innan intervjuerna hade skaffat oss då vi studerat och läst på kring tidigare forskning, relevanta teorier och litteratur inom ämnet.

5.6 Litteratursökning

Litteratursökningen har gjorts via Göteborgs universitets databaser. Vi har här sökt c-uppsatser, avhandlingar och utvärderingar men också litteratur via LIBRIS och GUNDA som är två sökdatabaser via Göteborgs universitet, samt CSA Social Services Abstracts där vi sökte utländsk forskning. Vi har även sökt litteratur på olika bibliotek och använt oss utav litteratur från tidigare kurser inom socionomprogrammet. Vi har även sökt information på internet där vi i huvudsak har sökt efter utvärderingar samt besökt socialstyrelsens samt nationalencyklopedins hemsida. Följande sökord har använts: hemmaplanslösning, öppenvård, familjearbete, upplevelser av utredning, utvärdering av familjearbete, family preservation, family/socialwork.

5.7 Urval och bortfall

Urval

Det empiriska materialet har samlats in genom fem intervjuer varav två genomfördes med familjer samt tre genomfördes med pedagoger som arbetar på Athenagården. De kriterier vi hade på familjerna var att de skulle ha vistats eller ha en pågående vistelse på Athenagården. Vad gäller pedagogerna önskade vi att de skulle ha arbetat varierande länge inom verksamheten. (Elofsson se Larsson, 2005) menar att det finns olika sätt att göra urval på, ett

handlar om att man utifrån tillgängliga resurser gör ett urval som ger så mycket information som är möjligt. (Patton se Larsson, 2005) diskuterar olika typer av urval för kvalitativa studier, en utav dem är det så kallade snöbollsurvalet, vilket innebär att man har skaffat intervjupersoner via en person som känner en annan. Vi anser att vi utifrån tillgängliga resurser har gjort ett urval som gett oss så mycket information som varit möjlig. Vi anser även att vi har använt oss utav snöbollsurval då vi har erhållit intervjupersoner via Athenagårdens enhetschef som i sin tur har valt ut och kontaktat familjer och pedagoger som hon ansåg möjliga till att medverka. Vi menar att en nackdel med denna form av urval är att man riskerar att få en relativt partisk bild av det fenomen man studerar då den som väljer ut informanter kan tänkas förmedla personer med liknande uppfattningar. (Elofsson se Larsson, 2005) anser att det är bra att beröra situationen där urval på grund av resursmässiga eller praktiska skäl inte gjorts slumpmässigt. I vårt fall kunde vi på grund av sekretessskäl, enbart komma i kontakt med familjer genom att enhetschefen på Athenagården hittade samt kontaktade tidigare aktuella familjer. Situationen försvåras enligt Elofsson av att undersökaren inte själv direkt deltar i urvalet av lämpliga personer och därmed inte vet vad som har hänt under den processen.

Bortfall

När man talar om bortfall, enligt Larsson (2005) räknar man in både det externa och det interna bortfallet. Det externa bortfallet innebär att informanten av någon anledning inte väljer att delta i undersökningen och det interna bortfallet innebär att enstaka frågor i enkäten inte besvaras (Larsson, 2005). Vi anser att det har skett externa bortfall, då några tillfrågade till vår studie valt att inte delta. Från början hade vi en tanke om att få fem intervjuer med familjer samt fem intervjuer med pedagoger. Det visade sig vara svårare än vi räknat med att få tag i familjer som kunde medverka. Efter att vi kontaktat möjliga familjer så uppstod olika omständigheter som gjorde att bortfall av familjer skedde. Externa bortfall av pedagoger skedde även då tillfrågade pedagoger av olika skäl inte kunde delta vid intervjuer. Utifrån de svårigheter det innebar att finna familjer då det inom verksamheten inte längre fanns namn eller kontaktmöjligheter till tidigare aktuella familjer så fick vi tillslut nöja oss med intervjuer från två medverkande familjer samt tre pedagoger. Vi har funderat på hur svårigheter med att få tag i familjer till våra intervjuer samt att vi endast utför två intervjuer med familjer, har påverkat vår studie. Då studien dock har en kvalitativ ansats med upplevelse i fokus så anser vi inte att det gör någon stor skillnad då syftet med studien endast är att exemplifiera, mäta upplevelser och inte att ge en generaliserande bild.

5.8 Metodkritik

Vi har funderat över vårt val av kvalitativ metod då vi anser att vi fått mindre antal intervjuer än vi tänkt och hoppats på från början. Vi har i efterhand funderat kring huruvida ett annat val av metod kunde gett oss möjlighet att få fler familjer att medverka samt om en kvantitativ metod skulle ha varit mer lämplig. Samtidigt var dock inte tanken med vår studie att få ett stort antal intervjuer med familjer då avsikten istället var att mäta upplevelser.

4.9 Analysförfarandet

(Lilja, 2003 se Larsson, 2005) menar att det knappast är möjligt att nå fram till den ”sanna tolkningen” av en text och att tolkningar istället bör ses som olika perspektiv som undersökaren lägger på texten, samt att upptäckten av nya perspektiv är ett värde i sig. I analysarbetet har vi diskuterat och vägt betydelse av vår tolkning av texten mot varandra och det har varit av stor betydelse att vi har varit två personer som kunnat bidra med olika

perspektiv. Vi har analyserat informanternas upplevelser utifrån utvalda teorier samt vägt emot tidigare forskning som vi tyckt belyst vår empiri. Vid vår analys av intervjutexterna har vi använt oss utav följande olika sätt att analysera: meningskoncentrering, meningstolkning, teoretisk tolkning samt utifrån den hermeneutiska cirkeln.

Vi valde att bearbeta och analysera våra intervjuer genom meningskoncentrering, som enligt Kvale (2009) handlar om att reducera intervjutexterna till kortare meningar och korrigera talspråk. Detta gjorde vi genom att vi först sammanställde och läste igenom intervjuerna, för att få en helhetsbild och sedan kunna bestämma naturliga meningsenheter i texten. Kvale menar att man sedan formulerar det tema som fokuserar på en naturlig meningsenhet samt tematiserar uttalandena utifrån intervjupersonernas synvinkel, på det sätt som de uppfattas av forskaren. Vi anser att vi använt oss av detta sätt trots att vi hade våra teman klara före analysen. Vi funderade mycket kring våra teman och märkte att de bekräftades och växte genom empirin, vilket gjorde att vi ansåg att de även utvecklades i analysprocessen. Vi har använt dessa utvalda teman och sedan presenterat intervjutexterna under de teman vi ansåg att de stämde in under. Vi har även använt oss utav meningstolkning för att bearbeta och analysera våra intervjuer, som enligt Kvale innebär att man går utöver det direkt sagda för att utveckla strukturer och relationer som inte framträder direkt i texten vilket ofta leder till en expansion av texten. Vilket vi har gjort då vi dels har analyserat empirin utifrån olika perspektiv och teorier som gett en förklaring utöver det direkt sagda samt dels då vi i analysen har jämfört familjernas samt pedagogernas svar mot varandra.

Vid analysen av intervjuerna har vi även gjort en teoretisk tolkning av intervjuerna vilket enligt Kvale innebär att vi har tolkat olika uttalanden ur olika teoretiska perspektiv, där olika perspektiv och teorier har fått belysa olika aspekter av informanternas upplevelser. En teoretisk tolkning av intervjutexterna gör enligt Kvale att man kan få nya sammanhang för reflektion över intervjuerna och hitta nya dimensioner av olika fenomen.

Kvale skriver om den hermeneutiska cirkeln och menar att hermeneutiken med fördel används då man tolkar texter. Vid vår analys av intervjuerna har intervjuerna som först spelats in på band och sedan skrivits ut till texter slutligen blivit ett föremål för vår tolkning. Kvale menar att syftet med själva tolkningen av en text är att den på sikt ska resultera i en acceptans och anses som gångbar rent allmänt. Kvale (2009) anser att tolkningen har dubbel verkan inom intervjuforskningen eftersom man som forskare först tolkar genom att belysa själva intervjun med både frågor och svar och dessutom tolkar och diskuterar den utskrivna intervjutexten.

(Alvesson & Sköldberg, 1994 se Larsson, 2005) menar att man brukar utgå från den hermeneutiska cirkeln, där tolkningen av texten antas bero på tolkningen av texten som helhet. Undersökaren börjar med att belysa helheten och tolkar sedan utifrån denna förförståelse textens delar. Vid genomgång av intervjuerna och vid arbetet för att sammanställa dem till ett resultat har vi plockat ut intressanta delar av intervjuerna vilka vi sedan tolkat utifrån helheten. Vi har lyssnat efter återkommande och liknande begrepp men även efter avvikelser hos våra informanter.

5.10 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

”Den heliga treenigheten inom vetenskapen”

I det vardagliga språket menar Kvale (1997) att man beskriver validitet som giltigheten av en argumentation. Att söka validitet handlar om att mäta sanningsvärdet av resultatet. Att en forskning har validitet innebär, enligt Thurén (1999) att den verkligen undersökt det som man tänkt undersöka. Kvale (1997) menar att validiteten berör hela designen på undersökningen och att den mäter vikten av relevanta teorier, riktiga metoder, kvaliteten i intervjuerna, tolkningen av texten och redogörelsens substans kontra syftet. Validitet handlar om

giltigheten i det material som framställs och hur vi betraktar det vara sanning och kunskap (Kvale, 1997). Vi menar att validiteten är god i vår studie då vi innan sammanställning av frågor till intervjuerna och genom tidigare forskning samt teorier hittade teman som vi ansåg var relevanta för att kunna mäta de vi avsåg att mäta. Våra teman använde vi när vi formulerade frågorna samt att vi kontrollerade om frågorna var adekvata med tanke på studiens syfte. Vi menar att då vi under studien har varit noga med att frågeställningarna besvarats, att vi inte frågat något annat än det vi avsett samt att vi noggrant gått igenom och bytt ut teorier så att resultatet kommer till sin rätt, visar på god validitet i vår studie.

Med reliabilitet menas att mätningarna i undersökningen är korrekt gjorda. En oberoende forskare ska genom att tillämpa samma metod på samma material kunna komma fram till den tidigare forskarens resultat (Thurén, 1999). Reliabiliteten kan påverkas av t.ex. fel formulerade frågor eller att frågorna tolkas på icke tänkt sätt (Kvale, 1997). Vi har därför noggrant diskuterat och omformulerat frågor om vi märkt att de har haft möjlighet att uppfattas annorlunda än vad vi tänkt oss. Vi har även när vi gjort tolkningar av materialet varit noga med att lyssna på de ord som intervjupersonerna sagt och valt att inte omformulera utan återberätta så exakt som möjligt. Vi anser även att vi vid redogörelse över metodval samt hur vi har gått tillväga menar att reliabiliteten i vår studie är hög.

I vardagen menar Kvale (1997) att vi ständigt generaliserar och utifrån tidigare erfarenheter bygger upp förväntningar av tänkta händelser i liknande situationer. Med statistisk generalisering menar Kvale att informanterna valts ut slumpmässigt och därför ger en sannolikhet för att resultatet är applicerbart på den stora populationen. Vår avsikt med undersökningen var inte att göra en övergripande forskning med stor generaliserbarhet, utan en mer djupgående studie som kan ge inblick och skapa förståelse för berörda individers upplevelser. Kvale menar att i ett postmodernt förhållningssätt är inte målet längre ett allmängiltigt generaliserande utan menar att kunskap föds utifrån sammanhanget och olikheterna. Vi är medvetna om att när man mäter upplevelser kan inte resultatet kallas generaliserande då det bygger på undersökningens egen livsvärld. Vi menar dock att vår studie kan vara generaliserbar utifrån definitionen analytisk generalisering, vilket enligt Kvale innebär att resultatet för undersökningen kan ge vägledning för en liknande situation. Kvale menar vidare att med kvalitativa intervjuer kommunicerar man med den sociala världen genom riktade aktioner vilket medför en förbehållen position till intervjuarnas vardagsliv och den förståelse som bygger deras världsuppfattning, som ligger till grund för handlandet. Då vi inte slumpmässigt kunde plocka ut intervjupersoner till vår studie kan detta enligt Kvale (1997) ifrågasätta den statistiska generaliserbarheten. Med ovanstående resonemang menar vi att viss generaliserbarhet kan uppnås då man genom upplevelser kan se visst återkommande handlingsmönster.

Enligt Kvale (1997) har validitet, reliabilitet och generaliserbarhet förkastats inom kvalitativ forskning av vissa forskare. Kritiker menar att ledande intervjufrågor gör resultatet otillförlitligt och att resultaten inte kan generaliseras då det är för få informanter. Vidare menar de att resultaten är ogiltiga då de bara bygger på subjektiva tolkningar. Kvale menar att den negativa uppfattningen om det subjektiva perspektivet kan vändas på då intervjupersonernas och forskarnas tolkning kan ge ett personligt perspektiv utifrån vardagliga kontexter och fenomen. Vilket han menar berikar forskningen om människors handlande (Kvale, 1997). Vi anser att vår studie bygger på subjektiva tolkningar som på ett adekvat sätt kan ge kunskap om det vi avser att mäta.

Kapitel 6. Resultat och analys

Nedan följer en genomgång av resultaten från de kvalitativa intervjuer vi har genomfört i vår studie. Vår intention var att få svar på följande frågeställningar:

Hur upplever familjerna delaktighet, och hur ser pedagogerna på familjernas möjlighet till delaktighet?

Hur tycker familjerna att de blir bemötta, och hur arbetar pedagogerna med bemötande?

Hur fungerar kommunikationen och relationen mellan familjer och pedagog?

På vilket sätt upplever familjerna att de fått relevant stöd och hjälp och hur arbetar pedagogerna för att ge stöd och hjälp?

Genomgående så kommer materialet att sammanställas under respektive tema, och sammanflätas med analysen. De teman vi använder i resultatet är de som vi använt i enkätintervjuerna vilka är:

- Delaktighet
- Bemötande
- Relation och kommunikation
- Meningsfullhet

I analysdelarna under respektive tema presenterar vi en jämförelse av familjernas samt pedagogernas svar samt analyserar empirin utifrån valda teorier och tidigare forskning.

6.1 Intervjupersonerna

Intervjupersonerna är mammor i familjer som har haft, eller har en placering på Athenagården, intervjupersoner är även pedagoger som alla har arbetat olika länge på Athenagården. Intervjupersonerna kommer inte presenteras personligt då vi anser att de inte har någon relevans för vårt syfte samt av anonymitetsskäl.

6.2 Delaktighet

Under temarubriken delaktighet svarar vi på frågeställningen; Hur upplever familjerna delaktighet, och hur ser pedagogerna på familjernas möjlighet till delaktighet?

Familjernas upplevelse

På frågan om familjernas möjlighet att påverka sin placering svarar en av mammorna att hon själv valde sin placering utefter ett förslag från handläggaren och såg det som ett alternativ. Den andra mamman menar att hon själv ville komma till Athenagården, men att placeringen samtidigt var ett krav som handläggaren bestämt.

”Jag tog kontakt och fick komma dit på besök...flyttade in samma dag”.

”Placeringen var ett måste som handläggaren bestämde. På plats på Athenagården fanns mer möjlighet att välja”.

Pedagogernas upplevelse

Vad gäller påverkan av placering så svarar pedagogerna att man kunde vara med och påverka sin placering till viss del. Förklaringen till detta var en viss modifierad frivillighet där underliggande hot om omhändertagande av barn kan ske om de inte tackar ja till ”erbjudandet”. En pedagog uppger att vid mindre allvarliga bekymmer över familjen har familjen ”kanske” möjlighet att tacka nej. De är alla överens om att de familjer som kom helt frivilligt, till en början hade lättare att ta emot hjälp och stöd. De menar även att alla placeringar sker genom handläggare på familjesektionen och diskuteras med de berörda parterna innan beslut tas.

”Det är ett frivilligt boende men kravet som t.ex. kan ställas kan vara att man måste bo där för att få ha kvar sina barn”.

”Familjerna kan vara med och påverka, men de har inte alltid så stora val som man ger sken av”.

Familjernas upplevelse

Då vi frågade om familjerna ansåg att deras åsikter och önskemål blev hörda, svarar båda mammorna att pedagogerna var lyhörda för deras åsikter. En mamma uppger att man kunde ta med barnen ut och gå en sväng och göra vardagliga saker tillsammans, vilket var skönt och en stor fördel. Dock menar en mamma att om man frågat barnen så hade de nog svarat att pedagogerna inte lyssnade på deras vilja, då det som barnen önskade att göra inte stämde överens med pedagogernas bestämda regler.

”Man gör vardagliga saker ihop. Det är öppet och pedagogerna lyssnar”.

Pedagogernas upplevelse

På frågan om familjernas önskemål och åsikter är viktiga anser alla pedagoger att det är väldigt viktigt att lyssna på vad familjerna själva har för önskemål och behov. En pedagog menar att det finns ett begränsat utrymme att bemöta deras viljor och att det beror på hur många som bor där, då det måste finnas viss struktur när flera människor vistas ihop. Strukturen och reglerna blir viktigare ju fler boende. Man försöker annars att bemöta önskemål och behov, annars får man ha en bra förklaring. En annan pedagog menar att alla inte alltid kan se sin egen del av problemet, det kan bero på vilken typ av placering man har.

”För att pedagogen ska kunna stötta och hjälpa till förändring är det viktigt att familjerna får vara med och styra. Viljan måste komma inifrån en själv. Den egna viljan är viktig för att kunna nå förändring”.

Familjernas upplevelse

Vad gäller frågan om hur familjerna upplevde sin möjlighet att påverka sin situation under vistelsen svarar båda mammorna att de ansåg att de kunde vara med och påverka sin egen situation på Athenagården. De berättar vidare att de kunde lägga fram egna förslag och att de beroende på placeringsgrund mer eller mindre kunde disponera sin tid själva.

”Jag tycker att jag varit med och påverkat mycket som t.ex. har jag valt att bo hemma och få stöd, de hade aldrig gjort så förut”.

”Dom kan inte påverka/hjälpa mig med bostad eller ekonomin, men de kan hjälpa och stötta i situationen”.

Pedagogernas upplevelse

När vi frågade hur pedagogerna upplever familjernas möjlighet att påverka sin situation på Athenagården menar en pedagog att det går till viss del men att det finns regler då fler människor vistas ihop. En annan pedagog uppger att det är en strävan de har. En pedagog anser att det är viktigt, att det handlar om förhållningssätt och bemötande men att de alltid kan bli bättre. Ytterligare en pedagog berättar att de pratar mycket med familjerna och utgår ifrån dem.

6.3 Analys Delaktighet

Både familjerna och pedagogerna är överens om att det går snabbare för familjerna att anpassa sig efter de regler och den struktur som finns på Athenagården om man känner att det finns en valmöjlighet till placeringen, än om familjerna mer eller mindre känner sig tvingade dit. En pedagog menar att det finns en viss modifierad frivillighet där underliggande hot om omhändertagande av barn kan ske om de inte tackar ja till ”erbjudandet”. En annan pedagog svarar att vid mindre allvarliga bekymmer över familjen har familjen ”kanske” möjlighet att tacka nej. Enligt Järvinen (2008) innebär Foucaults begrepp pastoralmakt att välfärdsstatens vårdande och kontrollerande makt sker i syfte att hjälpa individen till en förbättrad livskvalitet och blir därmed svår att värja sig mot då den syftar till att hjälpa individen. Vi menar att då handläggarna samt pedagogerna visar att de vill hjälpa familjerna till förbättring blir makten som utövas mot familjerna svår för familjerna att värja sig mot, samtidigt som den är en form av kontrollredskap där samhällets normer och värderingar försöker bestämma vad som är familjernas bästa.

”Familjerna kan vara med och påverka, men de har inte alltid så stora val som man ger sken av”.

Börjesson och Rhen (2009) talar om att det kan vara obehagligt att känna sig utsatt för makt och vikten av att de med makt över ger makt att, så att t.ex. klienten själv känner att han/hon får alternativ att välja på. Både pedagogerna och familjerna talade om vikten av att familjerna får vara med och bestämma och att de då också lättare tar emot den hjälp som ges. Vilket även Askheim och Starrin (2007) beskriver att inom empowermentperspektivet betonar man att det krävs kontroll över sitt eget liv för att förändring ska kunna uppnås.

För att pedagogen ska kunna stötta och hjälpa till förändring är det viktigt att familjerna får vara med och styra. Viljan måste komma inifrån en själv. Den egna viljan är viktig för att kunna nå förändring”.

En mamma uppger att hon kan prata både om det som är positivt och negativt. Pedagogerna menar att rak kommunikation är viktig, att man talar öppet och ärligt om problemen. Haftstad och Ovreeide (1998) menar att hjälparen ska lägga undan förmanade inställningar och handlingar och istället hjälpa föräldrarna i dialog med dem, där föräldrarnas position uppmärksammas och man med begripliga beskrivningar kan skildra den hjälp barnet behöver som även ligger inom föräldrarnas kompetens och ansvar. Familjerna berättar vidare att de kunde lägga fram egna förslag och att de beroende på placeringsgrund mer eller mindre kunde disponera sin tid själva. En pedagog svarar att man pratar mycket med familjerna och utgår ifrån vad de själva tycker. Detta tar även Kauffman (2007) upp och menar att ett lyckat förändringsarbete förutsätter att familjerna själva får sätta ord på sina behov och genom detta utveckla en god framtidstro. Kauffman menar vidare att man måste kunna samarbeta med familjen, som är experten på sitt eget liv. En pedagog menar att det handlar om att göra familjerna delaktiga. Några pedagoger menar även att de ger stöd och hjälp genom att lägga

fram förslag och att de upplever att de då når bättre fram. Haftstad och Ovreeide (1998) anser att hjälp till föräldrar lyckas om att de upplever hjälpen som erbjudanden som är relevanta för situationen.

Både familjerna och pedagogerna uppger att det tycker att pedagogerna borde ha mer att säga till om i beslut kring familjerna och menar att de trots allt spenderar mycket tid tillsammans. Pedagogerna anser att de ibland inte ser på familjerna på samma sätt som handläggarna och att de då upplever att de inte kan påverka beslutet. Foucault (se Börjesson och Rehn, 2009) menar att makt är socialt närvarande överallt. Börjesson och Rehn (2009) anser att makt har många olika former och det finns olika sätt att besitta den på. Vi menar att pedagogerna trots sin upplevelse ändå besitter en viss form av makt som de inte alltid är medvetna om. Vi menar att pedagogerna genom att inta en mindre betydande position gällande beslut då tillförskansar sig möjlighet att ingå i allians med familjerna och därigenom ändå är med och påverkar familjerna. Angelöw och Jonsson (1990) beskriver intra- rollkonflikt vilket betyder att en individ i en och samma roll möter olika förväntningar. Detta förklaras av (Munson och Balgopal 1978, se Payne, 2005) som menar att det handlar om att olika individers uppfattningar om samma roll inte stämmer överens. Vi tänker här kring pedagogernas upplevelse av att ha mindre makt i jämförelse med handläggarna, att pedagogernas roll inte är tydlig och att deras roll möter olika förväntningar samt uppfattas på olika sätt av handläggarna, familjerna samt av dem själva.

6.4 Bemötande

Under temarubriken bemötande svarar vi på frågeställningen: Hur tycker familjerna att de blir bemötta, och hur arbetar pedagogerna med bemötande?

Familjernas upplevelse

På frågan om hur familjerna upplever att de blivit bemötta av pedagogerna svarar en av mammorna att de har blivit bemötta på ett jättebra sätt. Den andra mamman menar att det har varit både bra och ganska bra. Båda mammorna talar om skillnaderna på pedagogerna och hur bra det fungerade då alla kan hitta någon de passar med och att man inte kan komma överens med alla men får bättre kontakt med vissa.

”Chefen har lyckats bra med pedagogerna, det finns alla kategorier människor, någon för alla. Tror det är genomtänkt”.

Vad gäller frågan om det finns något annat sätt som de önskar ha blivit bemötta på, så uppger en mamma att det har vart bra men att det var svårt i början med alla regler. Hon berättar vidare att man rättar in sig efter ett tag. Hon berättar även att det kan bli en del tjat om reglerna men att det samtidigt är ett stöd som man behöver i uppfostran av barnen. En annan mamma menar att bemötandet var bra men att det var svårt när de skulle anställa nya pedagoger, vilket innebar att många olika människor kom och gick på avdelningen under den perioden. Hon anser att de kunde ha skött det annorlunda med tanke på att skydda hennes identitet bättre men även för barnens del som upplevde många som kom och gick i deras ”boende”.

”När man kommer är man negativ. Jag har klarat mig själv fram tills nu. Svårt när man inte får bestämma själv”.

Pedagogernas upplevelse

Vad gäller hur pedagogerna bemöter familjerna så framkommer det hos pedagogerna begrepp som respekt, ärlighet och öppenhet, att vara medmänniska. Pedagogerna talar om ärlighet och öppenhet inför uppdraget och att föra en kontinuerlig dialog med familjerna om vad som händer. En pedagog berättar om vikten av att se det som fungerar, ett salutogent förhållningssätt. En annan pedagog menar att det gäller att mötas där familjen befinner sig, att stötta och ge dem trygghet samt att skapa relationer men att viss distans är nödvändig.

”Handläggaren har önskemål om vad vi ska titta på och arbeta med. Utifrån uppdraget vet vi hur vi ska bemöta”.

”Att inte pedagogerna bara granskar/bedömer utan även för en dialog om vad man ser och gör... Många familjer känner sig granskade...viktigt att prata om saker”.

”För mig är det A & O att var medmänniska och visa respekt”.

När vi frågade om det kunde finnas något annat sätt att bemöta på så svarade två av pedagogerna att tiden inte alltid räckte till om det t.ex. är många boende, eller om det kanske finns någon som behöver extra stöd. Annars menar en pedagog att det är viktigt att man har samma värderingar, att alla pedagoger arbetar efter samma motto gällande bemötande. En pedagog uppger att de försöker att prata med varandra och reflektera ihop i arbetsgruppen.

”Vi är flexibla, vi ser vad som krävs”.

6.5 Analys Bemötande

Båda mammorna berättar att utifrån den första informationen som de fick om Athenagården, upplevde de att det var en slags institution. De menar vidare att om det inte varit för det bemötande och den presentation de fick av pedagogerna på Athenagården så hade de inte varit positiva angående vistelsen. Även pedagogerna talar om vikten av sin presentation då de uppfattar att många kommer dit och tror att det är en låst institution. Angelöw och Jonsson (1990) menar att de sociala rollerna är internaliserade av samhällsmedlemmarna, med vilket de menar att individerna själva ofta oreflekterat integrerar utifrånkommande uppfattningar och förklaringar. De förklarar vidare att beroende på i vilken livssituation vi befinner oss i så finns det en rad förväntningar på oss om hur vi ska uppträda. Dessa krav internaliserar vi och gör en viss del till våra egna förväntningar om oss själva (Payne, 2005). Vi tänker att familjerna har tagit på sig en roll med inbyggda förväntningar och utgår ifrån den i mötet med myndigheter och uppfattar att de människor som de möter ser på dem på ett speciellt sätt. Börjesson och Rhen (2009) menar att det finns olika sätt att handskas med makt på vilket är en balansgång vilken man som hjälpare måste lära sig att hantera. Att vara utsatt för makt kan många gånger kännas obehagligt då det ofta förknippas med kontroll, tvång och bestraffning. Vi kan se att pedagogerna arbetar med den makt som finns närvarande i deras arbete genom att de t.ex. presenterar verksamheten som stöttande och hjälpande istället för kontrollerande. Foucault (se Järvinen, 2008) talar om pastoralmakten som syftar till en förbättring för individen och därmed blir en positiv makt. Vilket vi tänker att om makten syftar till en förbättring för familjerna, om hjälpen framstår som stöttande och hjälpande blir den svårare att värja sig emot då den sker i all välmening och samtidigt mer försvarbar att både ge och ta emot. Vi anser att pedagogerna på olika sätt arbetar med den makt de besitter vilket även påverkar och genomsyrar deras bemötande gentemot familjerna.

En mamma menar att pedagogernas försiktighet till början underlättade för barnen och hon funderade över att de hjälpte dem att inte ta på sig någon skuld för placeringen. Enligt Gordan och Palmgren (2000) så arbetar man inom miljöterapi utifrån att all yttre påverkan har

betydelse, såsom den fysiska miljön, umgängesformer och relationerna och att detta påverkar individens attityd och förhållningssätt. Vilket vi tycker att pedagogerna tänker på då de visar hänsyn och en förståelse till hela familjens förändrade miljö, hur de bemöter familjerna och hur relationerna dem emellan ser ut samt hur dessa faktorer påverkar familjerna inställningar. (Munson & Balgopal, 1978 se Payne, 2005) menar att roller alltid måste ses i sammanhang med relationer då de ständigt innefattar förväntningar riktade till individen, vilka denna måste förhålla sig till. Här menar vi att de genom sitt förhållningssätt ger större förutsättningar för familjen som helhet att smälta förändringen och anpassa sig till sin nya roll och de förväntningar som den innebär.

Både familjerna och pedagogerna talar om bemötandet som något positivt och att bredden på pedagoggruppen gjorde att det fanns någon alla passade med och kunde ty sig extra till. Pedagogerna pratar om hur de ger stöd och hjälp genom att stötta och påvisa det positiva utan att gå in och ta över föräldrarollen. Hafstad och Ovreeide (1998) talar om att föräldrar ska ta sig ur objektpositionen där de ofta känner maktlöshet och vidare till subjektposition där de upplever valmöjlighet som gör dem mottagliga för att ta emot stöd och hjälp. Vi anser att pedagogerna visar denna form av bemötande genom att familjerna känner att de kommer dit för att få hjälp och stöd och att de blir lyssnade på. *"Vi Stöttar och hjälper föräldrarna så att de kan klara mer själva"*

(Perlman, 1968 se Payne, 2005) menar att begreppet socialroll kan ge en förståelse av personlighet och relationer, då rollteorin handlar om samspelet mellan människor och de förväntningar och tolkningar som leder till en reaktion. Perlman menar vidare att de roller vi besitter inom familj, arbete och föräldraroll innefattar faktorer som styr personligheten och beteendet. Vi menar att pedagogerna bemöter familjerna i den situation de befinner sig i och arbetar med att stötta familjerna utifrån de resurser som familjerna själva har. Hafstad och Ovreeide (1998) menar vidare att genom att erbjuda hjälp får föräldrarna en valmöjlighet och att man först då kan lyckas med att nå in i familjesystemet. Pedagogerna talar om att erbjuda sin hjälp och lägga fram den som förslag samt att de familjer som uppfattat placeringen som ett alternativ också lättare kan ta emot hjälpen. När pedagogerna och familjerna talar om verksamhetens regler, uppger båda att då familjerna förstod varför reglerna fanns så ändras uppfattningen av reglerna från det negativa till det positiva. Pedagogerna menar att det i deras arbete handlar om respekt, ärlighet och öppenhet inför familjerna. Hafstad och Ovreeide (1998) menar att om man kan hjälpa föräldrarna med begripliga beskrivningar inom deras kompetens och ansvar, kan detta leda till en positiv förändring. Pedagogerna menar att de är ärliga med uppdraget och påpekar vikten av rak kommunikation. Vikten av att föra en dialog nämndes av både familjerna och pedagogerna samt vikten av att man lyssnade och även kände sig lyssnad på. Börjesson och Rhen (2009) menar att man har makt att påverka någon, vilket man enligt Payne (2005) gör genom att arbeta utifrån den makt individen faktiskt besitter och att använda den som något positivt. Vi anser att pedagogen genom att vara ärliga med sitt uppdrag och då de lyssnar till familjerna använder sin makt till något positivt samt tar tillvara på den makt som familjerna själva besitter.

En pedagog menar att det handlar om att både vara professionell och medmänniska. En annan pedagog menar att den dubbla rollen ibland kan vara svår, då man både umgås och bedömer. Gordan och Palmgren (2000) menar att en central målsättningen med miljöterapi ideologi är att det ska ske ett samspel på medmänsklig och respektfull grund. (Munson & Balgopal 1978, se Payne, 2005) menar att man kan stöta på rollambiguitet (rollosäkerhet) då man är osäker på vad den professionella rollen egentligen kräver och då man till viss del väljer att bortse från de personliga attityderna och istället tar på sig ett professionellt förhållningssätt. (Munson & Balgopal, 1978, se Payne, 2005) menar vidare att detta förhållningssätt kan kännas svårt då

relationerna ofta kräver en viss öppenhet och jämlikhet. Vi kan förstå det svåra avvägandet i rollen som professionell i det nära samarbete som sker med familjerna, att som professionell både skapa relationer med familjerna men även att behålla sin professionella roll samt veta var gränsen går i att vara personlig och privat.

Familjerna menar att det positiva med pedagogerna är att de är flexibla samt att familjerna själva tillåts komma med egna förslag. En pedagog uppger att de utför ett aktivt arbete där det handlar om att se vad som behövs från fall till fall och för att möta olika individer och familjer menar en annan pedagog att de måste vara flexibla. Forkby (2006) menar att välförsedda och omfattande verksamheter är de som arbetar med flera olika insatsformer och metoder, där man har ett eklektiskt förhållningssätt som anpassas utifrån vad som behövs i olika situationer.

6.6 Relation och kommunikation

Under temarubriken kommunikation och relation besvaras frågeställningen: Hur fungerar kommunikationen och relationen mellan familjer och pedagoger?

Familjernas upplevelse

På frågan om relationen till pedagogen är viktig så svarar båda mammorna att relationen till pedagogerna är viktig och att man bygger upp relationer under tiden samt att man lättare skapar relationer till vissa pedagoger än till andra. En mamma uppger att det kanske är svårare för barnen att bygga upp relationer och att det även tar tid att bryta upp relationer man fått, speciellt med tanke på barnen. *"Det ju ändå för barnen man är där"*. Den andra mamman uppger att det är lättare att få en relation om man försöker se pedagogerna mer som vänner och att det även underlättar för att emot hjälp. När vi frågade om familjerna upplever att de fått någon relation till pedagogerna menar båda mammorna att de fått relation till någon av pedagogerna. En mamma uppger att hon har fått speciella relationer, ibland mer som kompis relationer, där hon menar att pedagogen delar med sig av egna erfarenheter och på så vis skapas en relation. Hon säger samtidigt att hon tror att pedagogerna avväger vad de säger eftersom de arbetar. En mamma tycker att särskilt barnen har fått vissa relationer med pedagogerna, en del som de frågar efter än idag.

Pedagogernas upplevelse

När vi frågade pedagogerna om relationen till familjerna är viktig menade alla pedagoger att det är av betydelse och att det är mycket relationsskapande, samt att personkemin är viktig för en bra relation. En pedagog menar att man även måste distansera sig för att inte skapa ett beroende och för att få ett annat perspektiv och att relationen är viktig för att skapa förtroende. Pedagogerna uppger att de är medvetna om att man lättare skapar relationer med vissa samt att alla inte passar ihop. En pedagog säger att de i arbetet med familjerna till stor del har sig själva som verktyg. En annan pedagog berättar om vikten av att visa att man inte bara bedömer, då det ofta handlar mycket om bedömning med familjerna.

"Vi ställer upp för varandra i personalgruppen... man ska inte utplåna sig själv".

På frågan om det är möjligt för pedagogerna att skapa en bra relation med familjerna menar de att de generellt sett har bra möjlighet för att skapa relationer till familjerna. Pedagogerna menar att det tar tid att bygga relationer och att det handlar om att skapa förtroende och ha en öppenhet, där man pratar öppet om problem. En pedagog beskriver att det handlar om ett aktivt arbete där pedagogen får se vad som behövs i olika fall för att möta olika individer. En annan pedagog uppger att de både har och inte har möjlighet att skapa bra relationer och

menar att det behövs tid, och att alla pedagoger inte kan bygga relationer med alla familjer. Vidare berättare en pedagog att man måste skapa trygghet för att få en relation.

”Det är oftast svårt i början men blir bättre då familjerna märker att pedagogen vill ge hjälp och stöd”.

”Vi går alltid igenom uppdraget med familjen, ibland en gång och ibland flera gånger”.

Familjernas upplevelse

Vad gäller frågan om familjen tycker att de kan prata med pedagogerna uppger båda mammorna att de kan prata med pedagogerna om det mesta. Båda mammorna menar att de har lättare för att prata med vissa pedagoger än andra. En mamma upplever att hon kan prata om allt, både om sina problem och om det som är positivt. Den andra mamman svarar att det är lättare att prata med pedagogerna då de har kunskap om familjens situation och om vad som har hänt.

På frågan om familjerna har fått förtroende för pedagogerna, menar båda mödrarna att de delvis har fått förtroende för pedagogerna men mer förtroende för vissa pedagoger än annan.

Pedagogens upplevelse

Gällande frågan om hur pedagogerna tycker att kommunikationen med familjerna fungerar, tycker de att kommunikationen fungerar ganska bra, samt både bra och dåligt. En pedagog menar att det handlar om att skapa förtroende och att vänta tills familjerna själva vill prata och att som pedagog visa att man finns där. Två av pedagogerna anser att det underlättar för kommunikationen då man spenderar mycket tid med familjerna. En annan pedagog uppger att när kommunikationen mellan pedagog och handläggare brister påverkar de ofta även kommunikation mellan pedagog och familj, då det kan bli olika budskap som kan leda till missförstånd.

”Ibland kan man tycka något annat än handläggaren och det kan då bli dubbla budskap, men i de flesta fall så fungerar det bra”.

Två pedagoger menar att det trots allt är de som träffar familjerna mest men att deras ord inte väger lika tungt som de ibland skulle önska. Pedagogerna menar att rak kommunikation är viktig, att man är ärlig och att familjerna får lov att säga vad de tycker. En pedagog berättar att man arbetar med ett förhållningssätt där de ger stöd och hjälp genom att lägga fram förslag, vilket gör att de når bättre fram. Några av pedagogerna uppger att det alltid finns en skillnad mellan pedagog och familj, där man har olika roller, ett slags ojämnt förhållande vilket påverkar kommunikationen.

”Som pedagog är man både medmänniska och professionell”.

På frågan om hur pedagogerna tycker att förtroende skapas hos familjerna uppger de att man bemöter med respekt, ödmjukhet och genom att vara ärlig och rak. En pedagog menar att man skapar förtroende genom att stå för det man säger, genom att inte gå runt problemet utan prata öppet om problem samt att man vidare ska göra familjerna delaktiga.

”Det är viktigt att visa att man inte bara ska bedöma utan även ge stöd och hjälp”.

5.7 Analys Relation

Både familjerna och pedagogerna anser att relationen mellan dem är viktig och påpekade att relationer tar tid att bygga upp samt att man lättare skapar relationer med vissa än med andra. Hafstad och Ovreeide (1998) anser att det är hjälparens ansvar att skapa en kommunikativt, fungerande men frivillig relation. De menar vidare att hjälparen måste ha alternativa och nyanserade perspektiv på familjerna för att kunna se föräldrarnas problem utifrån och att se föräldrarnas position och olika förutsättningar för att kunna hjälpa till att tydliggöra de stödbehov som finns. Vilket en pedagog talade om; *"Det gäller att möta familjen där de är"*.

Munson och Balgopal (1978, se Payne, 2005) menar att roller alltid ska ses i sammanhang med relationer då de ständigt består av förväntningar riktade till individen, vilka individen måste förhålla sig till. Vi menar att pedagogerna arbetar aktivt med sina roller samt att de har förståelse för individernas roller vilket möjliggör relationsskapande. Pedagoggruppens bredd har här påverkan att möta fler individer. Kauffman (2007) kom i sin studie fram till att familjerna ansåg att relationerna var av stor betydelse. I det miljöterapeutiska arbetet är relationsfrågorna enligt Gordan och Palmgren (2000) av stor betydelse och de menar därför att arbetet ska ske utifrån en grundsyn som betonar detta. Vi anser att pedagogerna arbetar efter grundsynen om relationens betydelse. En pedagog säger att det handlar mycket om relationsskapande och uppger att de som pedagoger till stor del har sig själva som verktyg men att de även måste kunna distansera sig för att inte skapa beroende och för att kunna få ett annat perspektiv. En mamma menar att hon tror att pedagogerna väljer vad de säger då de arbetar. (Rudock, 1964, se Payne, 2005) menar att rolldistansering kan uppfattas som negativ av klienterna då distansering ofta föregås av en motvilja i förhållande till rollen. Rudock menar ändå att klienter utifrån denna teori kan förstå att det inte är personligt riktat mot dem utan handlar om olika roller och osäkerhet i dessa som skapar viss distans, vilket underlättar för samspelet. Utifrån detta kan vi åter se förklaringar till de svårigheter som pedagogerna uppger att de har i sin dubbla roll gentemot familjerna.

Pedagogerna menar också att de måste skapa trygghet för att få en relation. Larsen (2004) menar att en viktig uppgift i det miljöterapeutiska arbetet handlar om utveckla en stabil och trovärdig social struktur på institutionen och målet med ramarna är att de ska vara en trygg bas. För att kunna upprätthålla en stabil och utvecklande social yttre struktur är det viktigt att det finns kontinuitet i relationerna så att relationerna bli pålitliga och utvecklande.

En mamma menar att hon ibland upplever att hon får kompisrelationer med vissa pedagoger, där pedagogen delar med sig av egna erfarenheter och hon upplever att det underlättar för att få relationer till pedagogerna. Payne (2005) menar att hur vi uppfattar våra roller också påverkar hur vi förmår hantera förändringar. Angelöw och Jonsson (1990) beskriver olika sociala roller och deras funktion i samhället samt de förväntningar som riktas mot personer i en speciell position samt att sociala roller i samhället påverkar det individuella beteendet. En annan mamma uppger att det är lättare att få en relation med pedagogerna och ta emot hjälp om hon försöker se de som vänner. Vi kan förstå svårigheten för mamman att ingå i en relation med pedagogerna som de vet innehar en roll att bedöma henne. Vi kan även se att detta förhållningssätt till pedagogerna fungerar som ett sätt för familjerna att hantera den specifika relationen. Vi tänker vidare att familjerna har olika strategier för att klara av att hantera det som sker och den situation de befinner sig i. En pedagog anser att det är viktigt för relationen med familjerna att visa att de som pedagoger inte bara bedömer. Hafstad och Ovreeide (1998) menar att föräldrar som känner sig anklagade och skyldiga till problem, där fokus är på föräldrarnas beteende inte blir motiverade till att hålla en dialog och relation med hjälparen. Hafstad och Ovreeide menar vidare att de råd som ges och hur de formuleras kan

påverka föräldrarnas motivation att ingå i en dialog med hjälparen. Här ser vi att pedagogerna arbetar med att visa att de inte enbart bedömer för att kunna bygga relationer med familjerna och vilken betydelse detta förhållningssätt har.

Båda mammorna anser att de har fått förtroende för pedagogerna men mer för vissa än andra. Pedagogerna menar att förtroende skapas genom att bemöta med respekt, ödmjukhet och genom att vara ärliga och raka. Hafstad och Ovreeide (1998) anser att när hjälpare på olika sätt deltar med åsikter om problem, dess orsaker och lösningar kan detta få föräldrarna att känna sig anklagade. Författarna menar vidare att de råd och behandlingsalternativ som ges i bästa mening ska erbjudas för att hjälpa barnet och föräldrarna. De anser vidare att olika behandlingstraditioner kan bidra till att föräldrarna underordnar sig de professionella och förlorar sin föräldraställning. Larsen (2004) menar att det utifrån ett miljöterapeutiskt perspektiv kan förstås som ett arbete som handlar om att tillrättalägga eller organisera så att förändring och utveckling blir möjlig. En pedagog anser att det är svårt med den dubbla roll de har som pedagoger och att de vid ett tillfälle ger stöd till föräldrarna för att sedan t.ex. vittna om deras omsorgsbrister i rätten. De menar vidare att de möter både familjernas men också handläggarnas önskemål. Vi förstår att det ibland kan vara en svår balans när pedagogerna dels ska ta hänsyn till barnets bästa utifrån ett föräldraperspektiv samt att det kan kännas svårt att "svika" ett förtroende som byggts upp.

"Ena stunden gör man vardagliga saker ihop med familjen som att laga mat, titta på tv och nästa stund ska man som pedagog vittna i rätten om familjen"

(Munson och Balgopal, 1978, se Payne, 2005) menar vidare att förhållningssättet att bortse från personliga attityder till förmån för professionella förhållningssätt kan kännas svårt då relationerna ofta kräver en viss öppenhet och jämlikhet. (Rudock, 1964, se Payne, 2005) menar att denna typ av rolldistansering kan uppfattas som negativ av klienterna då distansering ofta föregås av en motvilja i förhållande till rollen. Vi anser att pedagogerna för att klara av att vara professionell vid en del svåra beslut så är det en fördel om de har kunnat hålla en viss distans till familjerna. Samma pedagog menar att det kan kännas svårt vid omhändertagande av barnen och då känner sig berörd men uppger att man då måste tänka på barnets bästa. Hafstad och Ovreeide (1998) anser att i vissa fall måste man även inse att föräldrarna inte kommer att klara av att inta en tillräckligt omsorgsgivande ställning till barnet. (Pearlman, 1986, se Payne, 2005) menar att begreppet socialroll kan ge en förståelse av personlighet och relationer, då rollteori handlar om samspelet mellan människor och de förväntningar och tolkningar som leder till en reaktion. Han anser att de roller vi har inom olika sammanhang innefattar faktorer som styr personligheten och beteendet. Vi menar att den professionella rollen även innefattar vissa obekväma beslut men att dessa ibland är nödvändiga.

6.8 Analys Kommunikation

Båda mammorna menar att de kan prata med pedagogerna om det mesta men att det är lättare att prata med vissa pedagoger än andra. Pedagogerna uppger att kommunikationen med familjerna fungerar ganska bra och menar att de arbetar med att vara ärliga och raka i sin kommunikation. En pedagog anser att det handlar om att skapa förtroende och att vänta tills familjerna själva vill prata och då visa att de finns där. Både pedagogerna och familjerna menar att de samtalar mycket då de spenderar mycket tid tillsammans. Pedagogerna pratar om vikten av att lyssna och familjerna anser att de känner sig lyssnade på. Kauffman (2007) menar att förutsättningen för att socialarbetaren ska lyckas med förändringsarbetet är att familjen själv får sätta ord på sina behov. En mamma berättar att det är lättare att prata med pedagogerna då de känner till hennes situation. Hafstad och Ovreeide (1998) menar att

hjälpare måste kunna sätta sig in i föräldrarnas förutsättningar och möta dem utifrån denna förståelse. Angelöw och Jonsson (1990) beskriver hur man inom rollteorin studerar olika sociala roller och deras funktion i samhället samt de förväntningar som riktas mot personer inom en speciell position. Angelöw och Jonsson (1990) menar generellt sätt att en roll är summan av de normer och förväntningar som innefattas av en viss position. Vi tänker att genom att pedagogerna och familjerna spenderar mycket tid tillsammans ges möjlighet för pedagogerna att lära känna familjerna samt möjlighet till att se flera aspekter av hur familjerna fungerar. Familjerna menar att de får vara med och påverka sina möjligheter samtidigt som det finns regler att följa men uppger att de förstår varför reglerna finns. Pedagogerna pratar om att viss struktur och regler måste finnas. Larsen (2004) menar att det inom miljöterapi handlar om att tillrättalägga och organisera så att förändring och utveckling blir möjlig. Vi uppfattar att de regler och den struktur som pedagogerna jobbar utifrån även verkar vara begripliga för familjerna.

Några pedagoger pratar om att kommunikationen med familjen påverkas då det alltid finns en skillnad mellan pedagog och familj, ett ojämnt förhållande. Skau (2007) menar att mellan professionella hjälpare och brukare förekommer alltid en maktobalans, oavsett brukarens vilja och medvetenhet. Börjesson och Rhen (2009) menar att det finns olika sätt att ha makt på, makt att och makt över. En pedagog menar att de arbetar med en öppenhet som ger familjerna möjlighet att påverka och förstå vad som händer. Vi kan se att makt förekommer i olika former och påverkar både pedagogerna och familjerna på olika sätt samt kommunikationen dem emellan.

6.9 Meningsfullhet

Under temarubriken meningsfullhet besvaras frågeställningen: På vilket sätt upplever familjerna att de fått relevant stöd och hjälp och hur arbetar pedagogerna för att ge stöd och hjälp?

Familjernas upplevelse

På frågan om familjerna upplever att de har fått stöd och hjälp menar båda mammorna att pedagogerna alltid är flexibla i det stöd och hjälp de ger. En mamma menar att de har fått stöd och hjälp att hitta andra lösningar. En annan mamma menar att man själv måste vilja ta emot den hjälp och det stöd som erbjuds vilket hon menar var svårt till en början.

”Kan och vill man ta emot hjälp så får man det”.

Gällande frågan om familjerna upplever att de behöver den stöd och hjälp som de får så anser båda mammorna att de behöver en del av den hjälp som de erbjuds. En mamma säger att hon har fått hjälp och stöd med de saker hon själv anser att hon behöver hjälp med. Hon menar vidare att det sedan finns saker som hon har åsikter om och som pedagogerna ser som negativa och att hon då inte får något stöd med dem. En annan mamma anser att hon upplever att pedagogerna mer gav förslag på lösningar och att de inte bara trängde sig på och påpekade fel utan att hon själv hade mycket att säga till om.

Pedagogernas upplevelse

Gällande frågan om hur pedagogerna arbetar för att ge stöd och hjälp till familjerna menar de att de genom att vara flexibla arbetar för att ge stöd och hjälp och att de handlar om att hitta rätt form av stöd och hjälp och att det då är en fördel att se familjerna dygnet runt. De menar vidare att lyhördhet för familjerna är viktigt. En pedagog menar att det ibland även blir mer praktiskt hjälp och vid stora omsorgsbrister går pedagogerna in och gör mer.

”I vissa fall handlar det bara om att barnen ska ha det så bra som möjligt”.

En annan pedagog uppger att man ger stöd och hjälp genom att ha ett miljöterapeutiskt förhållningssätt där miljön blir en struktur som ger trygghet och förutsägbarhet och menar vidare att många familjer ofta saknar struktur och kontinuitet. En pedagog anser att man vill visa att detta är bra för er familj och att det handlar om att hjälpa familjerna att komma till insikt om det. En annan pedagog menar att det handlar om att erbjuda hjälp och motivera familjerna till att ta emot hjälp genom att ha motiverande samtal och förändringsfokuserande samtal. Vidare uppger en annan pedagog att det är mycket samtal som sker med familjerna och att man stöttar utifrån vad familjerna själva också önskar men menar samtidigt att de alltid utgår ifrån vad handledaren har bestämt.

”Vi Stöttar och hjälper föräldrarna så att de kan klara mer själva”.

”Det går ju aldrig att förändra en familj om inte föräldrarna själva vill, vi gör så gott vi kan”.

På frågan om pedagogerna upplever att de ger det stöd och den hjälp som familjerna själva efterfrågar menar de att de till viss del upplever att de ger det stöd och den hjälp som familjerna själva efterfrågar. De menar vidare att det finns möjlighet för familjerna att ge egna förslag och att de möter både familjernas och handledarens önskemål. En pedagog menar att familjerna ofta har en viss inställning där de inte alltid tror eller ser att de behöver hjälp med saker. En annan pedagog berättar att de ofta får arbeta med att övertyga och tillslut får de oftast med sig familjerna.

”Ibland är man inte helt överens det är inte alltid de själva ser sitt behov”.

”Vi får ju uppdraget från handledaren så det är aldrig vi som bestämmer vad familjerna har för behov”

Familjernas upplevelse

Gällande frågan om familjerna anser att de har påverkats av vistelsen, uppger båda mammorna att de har påverkats både positivt och negativt av tiden på Athenagården. En mamma berättar att det är positivt för barnen med regler och struktur men säger att alla i familjen påverkas olika och att vissa saker kan upplevas negativt. Hon menar att barnen har anpassat sig väl, vilket hon tycker är pedagogernas förtjänst. En annan mamma säger att det positiva är att hon har fått nya idéer och andra lösningar i sin föräldraroll. Hon säger också att pedagogerna har varit bra för dem som familj. Båda mammorna uppger att de har fått hjälp med uppfostran av barnen.

”Jag har fått den hjälp jag kan få”.

”Det är lättare att ta emot hjälp om man ser pedagogerna som kompisar och inte bara som att de granskar, att se det som att lära känna en vän och så får de se hur vi har det i vardagslivet”.

En mamma menar att man givetvis kan visa upp en bild här och en annan hemma men att man måste vara ärlig med vem man är för att kunna få den hjälp man kan få.

”Hade inte fungerat när man har fler barn, de hade känt på sig att något varit fel”.

Pedagogernas upplevelse

På frågan om hur pedagogerna ser på sin möjlighet att påverka familjerna till utveckling/förändring uppger de att de har ganska bra möjlighet till det. Pedagogerna menar att det är ett långsiktigt arbete att nå förändring. Pedagogerna säger att det är lättare att nå förändring då familjerna är motiverade och själva efterfrågar hjälpen och att det aldrig går att förändra om familjerna inte själva vill. En pedagog uppger att alla inte är motiverade och att det då handlar om att motivera och samtala. Vidare berättar en annan pedagog att det är viktigt att alla pedagoger är överens och arbetar lika. En pedagog säger att förändringsarbete inte alltid är i fokus utan att det ibland handlar om att upprätthålla en stabilitet vid ett omhändertagande. Vidare säger en pedagog att förändringar ser man först i hur det fungerar efteråt.

”Det handlar om att hjälpa dem att nå insikt”.

”Vi är en blandad pedagoggrupp med mycket kompetens”.

Familjernas upplevelse

På frågan om familjerna tänker annorlunda om Athenagården nu jämfört med vad de tänkte när de först kom dit menade båda mammorna att de hade en mer negativ inställning till en början och att de hade en bild av Athenagården som ett fängelse eller institution.

”Nej, jag ska inte sitta på någon instans...Hade det bara varit för första presentationen så hade jag nog inte kommit hit”.

”Vi fick mycket spelrum till en början, inga låsta dörrar. Annars hade det nog känts som någon form av anstalt och det hade det äldsta barnet reagerat på och frågat sig: vad har jag gjort för fel?”

Båda mammorna uppgav att pedagogernas bemötande underlättade för dem att kunna anpassa sig och acceptera situationen. De berättade vidare att den första presentationen de fick av handläggarna lät annorlunda och inte lika positiv som den de fick på Athenagården. En mamma säger att pedagogerna tog det försiktigt och presenterade sig mer som att de kan ge stöd och hjälp och att den presentationen kändes bättre. Vilket hon menade var bättre även för barnen som annars kanske hade funderat över vad de hade gjort för fel. Hon säger också att tid lämnades för familjen att smälta att de var där.

”Man kom ju hit för något har hänt”.

Pedagogernas upplevelse

Pedagogerna menar att de ofta kan se ganska tydligt hur familjernas inställning ändras under vistelsen, då de flesta är mer negativt inställda till en början för att sedan bli mer positivt inställda till vistelsen. En pedagog säger att familjerna ofta är mer avigt inställda till en början för att sedan alltmer själva fråga pedagogerna efter hjälp. En annan pedagog berättar att många ändrar inställning då de får en relation till pedagogerna och då de upplever att de kan få stöd och hjälp. Vidare säger en annan pedagog att många kommer hit och accepterar men förstår inte alltid varför de är här. Pedagogerna menar att det är viktigt hur de presenterar Athenagården.

”Vi är ganska ok på Athenagården tycker dem”.

”Många kommer hit och tror att det är en institution med låsta dörrar”.

Vad var bra och mindre bra med verksamheten Athenagården?

Familjernas upplevelser

På frågan om vad familjerna upplever som positivt med Athenagården ansåg båda mammorna att pedagogerna är det positiva då de lyssnar och är flexibla till olika lösningar. En mamma säger att det är positivt med ordning och regler samt att det är lugnt. Hon uppger vidare att det blir mer positivt ju längre man är där samt att det även är positivt att det finns många tillfällen att kunna prata med pedagogerna då de finns runt omkring hela tiden. En mamma menar att det är positivt att hon kan göra egna val.

Pedagogernas upplevelser

Gällande frågan om vad pedagogerna anser är positivt med familjearbetet, anser en pedagog att deras flexibilitet är något positivt och att de snabbt kan ställa om och anpassar sitt arbete efter olika behov och situationer. Vidare svarar samma pedagog att deras bemötande är positivt där man inte gör skillnad på pedagog och boende, att man har en hemlik miljö och att man arbetar miljöterapeutiskt samt att det är en hemmaplanslösning. En annan pedagog talar även om hemmaplanslösningen som något positivt.

”Hemmaplanslösning är positivt, då familjerna kan vara kvar på hemmaplan, att det ger pedagogerna möjlighet att arbeta med att utveckla nätverk samt att flera aktörer är samlade”.

En annan pedagog berättar att det är positivt att man i arbetet med familjerna uppmuntrar och ser till det som fungerar, att man har ett salutogent synsätt där man tar tillvara på det som är bra samt får människor att växa.

”Man försöker att ta till vara på de bra sidorna och stötta upp, många gånger har de väldigt dåligt självförtroende vilket inte är så konstigt det handlar mycket om att stärka”.

Pedagogerna anser att styrkan är deras olika kunskaper, utbildningar och åldrar.

Familjernas upplevelser

På frågan om det finns något som är mindre bra på Athenagården svarar mammorna att det i början är svårt att anpassa sig till alla regler och tider. En mamma anser att pedagogerna kunde vara väldigt bestämda med att inte ändra tider även om tiderna inte var anpassade efter barnens tider. En mamma menar att man ibland även borde kunna få stöd med det som pedagogerna anser vara negativt och att hon kunde få känna att hon tagit ett bra beslut även om pedagogen inte håller med om beslutet. Hon säger vidare att hon tycker att det är synd att pedagogerna på Athenagården har lite att säga till om gällande beslut. Hon menar att det trots allt är dem som hon pratar mest med. Den andra mamman säger att det kanske inte alltid är bra med placering i samma kommun, att det hade varit bättre att komma bort och få en nystart och att de ville komma bort från kommunen. Hon anser att hon har fått få förklaringar om varför man ska vara kvar i samma kommun och endast förklaringen att det är bra att ha kvar samma dagis och skola men att hon fortfarande har svårt för att förstå anledningen till varför hon skulle vara kvar i samma kommun. Hon menar att det mest negativa är att barnen har blivit lidande men att man inte kan få allt utan får ta det som erbjuds.

”Fick reda på senare att barnen blev mobbade och retade dom fick ta ganska stora smällar, det var det mest negativa”.

”Jag vet att det inte är bra att flytta ifrån bekymmer men när det är en såhär stor sak så kunde kanske familjen fått en chans att få börja om i en annan kommun”.

Pedagogernas upplevelser

Pedagogerna uppger att svagheten med familjearbetet är att det skulle behövas mer spetskompetens bland pedagogerna samt att pedagogerna skulle ha en mer gemensam grund och gemensam förståelse.

”Det blir svårt när man tänker olika om vissa saker, men det tror jag inte man kan komma undan, men det kan vara svårt att arbeta om man inte tycker samma sak”.

En pedagog menar att det saknas eftervård för familjerna, att det som familjerna har fått med sig från Athenagården även ska kunna fungera hemma. En annan pedagog berättar att handläggarna och pedagogerna ibland ser olika på saker och att pedagogerna då ofta har mindre att säga till om. Samma pedagog menar vidare att man har lite kunskap om andra kulturer, vilket saknas då man arbetar med familjer från andra länder. En annan pedagog anser att det är svårt med den dubbla roll de har som pedagoger, att de vid ett tillfälle ger stöd för att sedan t ex vittna om omsorgsbrister i rätten.

”Ena stunden gör man vardagliga saker ihop med familjen som att laga mat, titta på tv och nästa stund ska man som pedagog vittna i rätten om familjen”.

6.10 Analys Meningsfullhet

Pedagogerna talar om att det är lättare att nå förändring om familjerna är motiverade och själva vill ha hjälp, att det är ett långsiktigt arbete och att det ofta handlar om att motivera. En mamma menar att man själv måste vilja ta emot den hjälp och det stöd som erbjuds vilket hon sa var svårt till en början. Askheim och Starrin (2007) pekar på vikten av att vara mottaglig för den makt som hjälparen försöker implementera annars är den inte verksam. En annan mamma påpekade att man givetvis kan visa upp en bild här och en annan bild hemma men att man måste vara ärlig med vem man är för att kunna få den hjälp man kan få. Angelöw och Jonsson (1990) menar att roller sker i ett ständigt samspel på individ, grupp och samhällsnivå vilket gör att de över tid är föränderliga. De talar vidare om rollförväntningar, att vi bedöms efter hur vårt rollbeteende stämmer överens med de förväntningar rollen innefattar. Vi tänker att familjerna är mer eller mindre medvetna om att den roll de har och att de i interaktion med andra över tid inser sin möjlighet till förändring. Angelöw och Jonsson menar att man tenderar att bli positivt bedömd om beteendet överensstämmer med de förväntningar som finns. Utifrån detta tänker vi att mammorna känner till de förväntningar som finns på dem under vistelsen och anpassar sig därefter.

En annan mamma säger att det är positivt att hon har fått nya idéer och andra lösningar i sin föräldraroll. Hon säger också att pedagogerna har varit bra för dem som familj. Vi tänker att pedagogernas roller fyller en viktig funktion för familjerna. Angelöw och Jonsson (1990) beskriver att ingen utformar sitt liv helt på egen hand. De menar vidare att alla står inför roller som historiskt, kulturellt och socialt utformats och omformats i ett socialt samspel och dessa roller har vissa medföljande förväntningar och beteende mönster. De menar att den sociala inverkan gör att möjligheter till förändring finns. Båda mammorna uppger att de fått hjälp med uppfostran av barnen och pedagogerna anser att de stöttar och hjälper familjerna så att de kan klara mer själva. Askheim och Starrin (2007) menar att empowerment inte ska begränsas till att ge individen makt under en avgränsad period utan istället bidra till ett permanent stadie av egenmakt för att kunna behålla kontrollen över sitt liv. Vi anser att pedagogerna arbetar

utifrån empowermentperspektivet då de stöttar familjerna så att de kan klara mer själva, att de också arbetar utifrån ett långsiktigt perspektiv med att hitta lösningar till familjerna som även ska vara av vikt i framtiden.

Hafstad och Ovreeide (1998) säger att när problem uppstår fungerar inte kommunikationen vilket gör att familjemedlemmarna inte själva kan arbeta sig fram mot nya insikter. Här gäller det då att skapa utvecklingsfrämjande kommunikation där påverkan kan bidra till interaktiv reparation. Vilket vi menar att en pedagog sa med orden: *"Det handlar om att hjälpa dem att nå insikt"*.

Kauffman (2007) kom fram till att där föräldrar som lärde sig att kommunicera och uttrycka sig hade mindre konfliktsituationer inom familjen och att detta påverkade barnen som blev lugnare. Föräldrarna kunde förstå att de var förebilder för barnen och genom att de förändrades positivt påverkade de också barnen till ett bättre beteende. Vi menar att pedagogerna har haft framgång med att ge nya idéer och lösningar då familjerna själva reflekterar över vad de har fått för stöd under vistelsen och vad det stödet har inneburit, vilket vi anser bidrar till att ge familjerna mening med vistelsen. Hafstad och Ovreeide (1998) anser att i dialog med föräldrarna är det viktigt att hjälparen bistår dem med att se att de faktiskt kan göra något själva för barnet. Att aktivera föräldrarna i sitt förhållande till barnen och ge dem möjlighet att själva ge omsorg till sina barn utifrån sina resurser, kan betyda mycket för föräldrarnas trygghet i deras framtida relation med barnet. Vilket vi kan koppla till att låta familjerna ta makt över sitt liv vilket pedagogerna hjälper familjerna med då de i sin tur använder sin makt över till att ge makt att i dialog med familjerna låta dem se vad de själva kan göra.

Pedagogernas sätt att ge makt till familjerna kan vi även se då en mamma berättar att hon upplever att pedagogerna mer gav förslag på lösningar och att de inte bara trängde sig på och påpekade fel utan att hon själv hade mycket att säga till om. Även pedagogerna anser att det finns möjlighet för familjerna att ge egna förslag. Hafstad och Ovreeide (1998) menar att behandling och stöd kan ske med hjälpande verksamhet men inte genom att professionella tar över föräldrarnas uppgifter eller påpekar fel hos dem utan att hjälparen ska lägga undan förmanade inställningar och handlingar och istället hjälpa föräldrarna i dialog med dem. Vi anser att pedagogerna genom att ha tilltro till föräldrarnas egen förmåga skjuter över makten och hjälper dem att inta en annan roll. (Rudock, 1969, se Payne, 2005) menar att de roller vi har formar vår identitet genom hur andra ser på oss. Rollerna kan utdanas ur antingen vår egna eller andras förväntningar. Angelöw och Jonsson (1990) förklarar den tillskrivna rollen som de man inte kan påverka, som man föds in i och förklarar vidare att den förvärvade rollen kan beskrivas som något vi själva tagit initiativ till. Vi tänker att överlåtandet av makten till familjerna även handlar om att låta dem inta en annan roll. En roll där familjerna känner att nya förväntningar finns på dem.

Båda mammorna talar om hur de påverkades av vistelsen både positivt och negativt. En mamma berättar att det är positivt för barnen med regler och struktur men säger att alla i familjen påverkas olika och att reglerna kan upplevas negativa. Båda mammorna upplever det som negativt att det till en början är svårt att anpassa sig till regler och tider. En pedagog menar att många familjer ofta saknar struktur och kontinuitet och att man har ett miljöterapeutiskt förhållningssätt där miljön blir en struktur som ger trygghet och förutsägbarhet. Larsen (2004) menar att miljöterapi är en behandlingsform som ska stödja deras utveckling och att stödet ska bygga på att individen får en trygg miljö där förutsägbarhet och tydlighet i relationer är av betydelse. Hafstad och Ovreeide (1998) menar att en familjs utveckling innebär en utveckling av samspelsmönster som måste anpassas till nya utmaningar

som familjen möter. Vi tänker att vistelsen på Athenagården är en utmaning för hela familjen och att den möts med olika reaktioner av alla familjemedlemmar.

En pedagog säger att familjerna ofta är mer avvigt inställda till en början för att sedan alltmer själva fråga pedagog efter hjälp. Angelöw och Jonsson (1990) menar att de sociala rollerna är internaliserade av samhällsmedlemmarna och förklarar vidare att beroende på i vilken livssituation vi befinner oss i så finns det en rad förväntningar på oss om hur vi ska uppträda. Dessa krav internaliserar vi och gör en viss del till våra egna förväntningar om oss själva. Angelöw och Jonsson (1990) menar i stort att en roll är summan av de normer och förväntningar som innefattas av en viss position. Vi menar att familjernas roller förändras under vistelsen där det uppstår andra förväntningar på deras beteende, förändringar som vi tror tar tid för familjerna att anpassa sig till.

En mamma önskar att hon även kunde få stöd med det mer negativa och att hon kunde få känna att hon tagit ett bra beslut även om pedagogen inte håller med om beslutet. En pedagog säger: *"Ibland är man inte helt överens det är inte alltid de själva ser sitt behov"*.

Hafstad och Ovreeide (1998) anser att olika behandlingstraditioner kan bidra till att föräldrarna underordnar sig de professionella och där de förlorar sin föräldraposition. Vi tänker att även om syftet är gott kan det ha motverkande effekt att inte stötta även då åsikterna går isär. Järvinen (2008) beskriver Foucaults begrepp pastoralmakt, vilken handlar om välfärdsstatens kontrollerande makt som utövas i syfte att hjälpa individen till förbättrad livskvalitet. Den blir även ett verktyg för att kontrollera att individen håller sig inom ramen för rådande normer och värderingar. Vi anser att då pastoralmakten syftar till att förbättra för individen kan det vara svårt för familjerna att stå fast vid egna beslut som de inte får stöd i av pedagogerna. Den andra mamman säger att en placering i samma kommun inte har varit bra för dem utan att hon istället hade velat komma en bit bort. Hafstad och Ovreeide (1998) menar att råd och behandlingsprogram i bästa mening ska erbjudas för att hjälpa barnen och föräldrarna. Payne (2005) anser att man hjälper klienten att ta makt över sitt eget liv genom att bygga upp tilltron till den egna dugligheten, tillgång till valalternativ och en oberoende beslutsförmåga. Mamman uppger vidare att hon inte tycker att hon har fått en bra förklaring på placeringen och har svårt att förstå varför. Hon berättar att det mest negativa med placeringen är att barnen har blivit lidande. *"Fick reda på senare att barnen blev mobbade och retade dom fick ta ganska stora smällar, det var det mest negativa"*. Hon säger slutligen att man inte kan få allt utan får ta det som erbjuds. Vi tänker att detta ger en bild av Foucaults pastoralmakt där makten som utövas blir legitim då den är till för individens bästa.

Några av pedagogerna menar att deras svaghet är avsaknaden av spetskompetens och att de saknar en gemensam förståelse. Vilket vi tycker speglar vad Forkby (2006) rapporterar om, att det finns bristfällig kunskap om vad de öppna insatserna mer exakt innebär och inom vilka former de bedrivs. En annan pedagog uppger att svagheten med familjearbetet är att det saknas ett efterarbete när familjerna kommit hem. Vi kopplar detta till vad Larsen (2004) menar är tanken med det miljöterapeutiska arbetet, att institutionsmiljön ska utgöra en situation där de boende ska lära sig och att dessa inlärd färdigheter sedan ska kunna överföras till livet utanför institutionen.

Kapitel 7. Sammanfattning och diskussion

Uddevalla kommun hade som syfte att utöka socialtjänstens arbete kring barn och ungdomar och att kunna erbjuda goda insatser på hemmaplan med målet att sänka institutionskostnaderna. Detta skulle utvecklas utifrån en tanke om att inte flytta människor från sin hemmiljö samt för att i förändringsarbete kunna arbeta inom flera olika områden. Forkby (2006) menar att det finns en otillräcklig kunskap om de insatsformer som de kallar öppna insatser samt att det behövs ny kunskap om dess omfattning, innehåll och resultat. Ahlgren (2007) beskriver att det finns en stark tilltro till öppenvårdsbehandling samtidigt som det finns lite resultat om effekterna då det saknas utvärderingar och granskningar. Detta är bakgrunden till vår egen studie där vårt syfte är att undersöka familjers upplevelse av sin vistelse på Athenagården samt att undersöka hur pedagogerna arbetar med familjerna. För att ta reda på vårt syfte har vi utgått från följande frågeställningar:

Hur upplever familjerna delaktighet, och ser pedagogerna på familjernas möjlighet till delaktighet?

Hur tycker familjerna att de blir bemötta, och hur arbetar pedagogerna med bemötande?

Hur fungerar kommunikationen och relationen mellan familjer och pedagoger?

På vilket sätt upplever familjerna att de fått relevant stöd och hjälp, och hur arbetar pedagogerna för att ge stöd och hjälp?

I vår sammanfattning och diskussion avser vi att besvara ovan nämnda frågeställningar.

Gällande hur familjerna upplever delaktighet samt hur pedagogerna ser på familjernas möjlighet till delaktighet, så uppger familjerna viss delaktighet gällande placeringen på Athenagården samt hög grad av delaktighet gällande deras vistelse på Athenagården. Pedagogerna uppgav gällande familjernas placering att det fanns en viss möjlighet för familjerna att påverka denna men kanske mindre möjlighet till val än vad man ger sken av. Gällande familjernas delaktighet under vistelsen menar pedagogerna att det är något som de på olika sätt arbetar med att förstärka. Vilket vi också tycker oss se utifrån familjernas känsla att de får vara med och ge förslag samt att de menar att de blir lyssnade på.

Vi fann ett intressant och för oss oväntat svar från en mamma som ansåg att hon inte kunde begripa varför de som familj blev placerade i hemkommunen. Hon ansåg att de på grund av olika omständigheter hade varit bättre för dem att komma bort från kommunen. Hon menade att hon inte heller ansåg sig fått en begriplig förklaring på placeringen. Vi funderar kring hennes upplevelse av att man bortsett från familjens önskemål. Forkby (2006) menar att välförsedda öppenvårdslösningar är de som arbetar med metoder och insatsformer som används utifrån vad som krävs i den aktuella situationen. Kauffman (2007) menar att i ett lyckat förändringsarbete bör familjerna själva sätta ord på sina behov. Utifrån vad Ahlgren (2007) redovisar fanns det bland hans informanter en stark tilltro till öppenvårdsbehandlingen samtidigt som det fanns få resultat om effekterna. Denna tilltro kunde vi även se hos en av pedagogerna som menade att en av de positiva aspekterna av verksamheten är just hemmaplanslösningen. Vi uppfattade även en generell positiv inställning och tilltro till verksamheten från flera av våra informanter men även från övriga utomstående. Vi har spekulerat om den generellt starka tilltron och Uddevalla kommuns tankar om hemmaplanslösning samt om den positiva synen på hemmaplanslösning eventuellt gör att andra alternativ till lösningar eller placeringar inte övervägs lika starkt. Vi har också sett utifrån (Forkby, 2006 och Ahlgren, 2007 samt Uddevalla kommun, 2004) att

hemmaplanslösningens uppkomst delvis förklaras utifrån den ekonomiska aspekten. Vi har funderat över den ekonomiska aspekten och dess vikt. Vi reserverar oss för att våra funderingar kring dessa upplevelser enbart utgår från de fakta vi fått utifrån studiens syfte och förstår att det kan finnas andra motiv av vikt som vi inte tagit del av eller hänsyn till. Diskussionen vi för handlar om att individen ska känna meningsfullhet och begriplighet med de intentioner som rör dennas liv för att kunna nå positiv förändring.

Angående hur familjerna tycker att de blir bemötta och hur pedagogerna arbetar med bemötande menade båda mammorna att de var nöjda med bemötandet och pedagogerna menar att de bemöter familjerna med respekt, ärlighet, öppenhet och genom att vara medmänniskor. Båda mammorna beskrev att de vid den första information som de fick av sina handledare fick en bild av Athenagården som en institution men att de sedan fick en annan uppfattning då pedagogerna på Athenagården presenterade verksamheten. Vi har funderat kring detta med upplevelsen av att handledarnas och pedagogernas presentation ser olika ut och hur de olika presentationerna påverkar familjernas inställning till en placering. Kan det vara en osäkerhet över hur de arbetar på Athenagården som ger en annorlunda presentation än vad pedagogerna på Athenagården själva ger. Vi tänker att om det inte finns tydliga ramar samt få utvärderingar så kan det leda till en osäkerhet. Vi funderar också på om det kan förstås utifrån de olika rollerna som handledare och pedagoger har gentemot familjerna. Angelöw och Jonsson (1990) menar att man ofta reflekterat integrerar uppfattningar och förklaringar samt att beroende på i vilken livssituation vi befinner oss i så finns det en rad förväntningar på oss om hur vi ska uppträda. Dessa krav internaliserar vi och gör en viss del till våra egna förväntningar. Vi spekulerar utifrån detta om familjerna kanske förväntar sig att handledarna som myndighetspersoner har en viss syn på dem och utifrån denna syn uppfattar de den information de får från handledaren. Vi menar vidare att familjerna kan uppfatta att pedagogerna som inte innehar samma myndighetsposition har en annan syn på dem vilket gör att familjerna tar emot deras information på ett mer positivt sätt. Vi tänker att detta är viktigt att fundera över då studien visar att pedagogerna lyckats ge en mer positiv bild av verksamheten. Vi menar även att saknade av mer utvärderingar inom familjearbete på hemmaplan gör att man inte har samma sätt att se på verksamheten utifrån individ och samhällsnivå.

Gällande hur relationen fungerar mellan familjer och pedagoger så anser både familjerna och pedagogerna att relationen mellan dem är viktig samt att relationer är lättare att skapa med vissa än andra och att alla inte passar ihop. Vid flera tillfällen nämner pedagogerna att det kan vara svårt med den dubblarollen de ibland innehar, att både vara professionell och medmänniska samt att det finns en maktobalans mellan dem och familjerna. Detta funderar vi på utifrån en Inter- rollkonflikt som förklaras av Angelöw och Jonsson (1990) med att individen samtidigt innehar olika roller där det riktas motstridiga förväntningar. Exempel på detta kan vara när de inre kraven om att vara en stöttande vän inte är möjliga att uppnå på grund av vilka skilda roller som pedagoger och familjer innehar och vid t.ex. omsorgsbrister uppstår en rollkonflikt hos pedagogerna mellan de inre krav och den professionella rollen. Här menar vi att den distans några pedagoger talade om är viktig för att kunna hålla fokus på uppdraget. En mamma menar att trots att hon upplever att pedagogerna delar med sig av egna erfarenheter så förstår hon att de väljer vad de säger då de arbetar. Vi ser en tydlig medvetenhet från både familjer och pedagoger om den maktobalans som är ständigt närvarande dem emellan samt om vilka skilda roller de innehar. Vi kan vidare koppla det till vad Angelöw och Jonsson (1990) förklarar med att en roll är summan av de normer och förväntningar som innefattas av en viss position.

Vi kan i vår studie se att makt förekommer mellan pedagogerna och familjerna och att de hanterar utövändet och mottagandet på olika sätt. Börjesson och Rehn (2009) menar att vara utsatt för makt kan kännas obehagligt, beroende på vilken makt det är. Skau (2007) anser att maktobalansen är något som alltid förekommer mellan brukare och professionella, oavsett brukarens vilja och medvetenhet. Vi anser att både pedagoger och familjer arbetar aktivt med den maktobalansen som finns i deras relation. Familjerna genom att se pedagogerna som vänner och pedagogerna genom att de ibland anser att de har lite att säga till om gällande beslut kring familjerna. Både familjerna och pedagogerna uttrycker en önskan om att pedagogerna skulle ha mer att säga till om i relation till handläggaren och på detta sätt menar vi att pedagogerna och familjerna tillsammans skapar en allians. Vi anser att samtidigt som alliansen kan vara bra för relationen mellan pedagoger och familj så kan den ha en mindre bra effekt i relationen mellan pedagog och handläggare. I anslutning till detta har vi funderat kring makt och Foucaults begrepp pastoralmakt, som vi anser är ständigt närvarande då det gäller förhållandet mellan de professionella och familjerna i vår studie, både i de beslut och i det förhållningssätt som finns. Arbetet utövas i syfte att göra gott för familjen vilket gör att det blir en svår makt för familjerna att värja sig emot. Vi tycker att vi i pedagogernas sätt att bemöta och hur de beskriver sin medvetenhet om den maktobalansen de anser finns dem emellan försöker ge makten tillbaka till familjerna. Genom detta menar vi att de arbetar med empowerment, vilket Payne (2005) anser handlar om att hjälpa klienten att ta makt över sitt liv och att stärka självförtroendet och den egna förmågan.

Mammorna menar att de kan prata med pedagogerna och pedagogerna anser att kommunikationen fungerar relativt bra. En pedagog uppger att när kommunikationen mellan pedagog och handläggare brister påverkar de ofta även kommunikation mellan pedagog och familj, då det kan bli olika budskap som kan leda till missförstånd. Vi funderar om anledningen till att kommunikationen mellan pedagogerna och handläggarna ibland brister beror på en osäkerhet från respektive parter om vilka förväntningar man har på varandra. Det är dessutom intressant utifrån att man i Athenagårdens verksamhetsplan lyfter fram vikten av samarbete med handläggarna för att kunna förändra någons livssituation. En pedagog menar att deras olika kunskaper, erfarenheter och utbildningar i pedagoggruppen är av betydelse i hur de ger stöd och hjälp till familjerna. Samtidigt pratar några pedagoger om deras avsaknad av spetskompetens och gemensamma grundsyn. Vi funderar då om det som pedagogerna samtidigt lyfter fram som sin styrka, med bredd och flexibilitet, även blir deras svaghet. Vi funderar även över hur dessa styrkor och svagheter som beskrivs av pedagogerna påverkar kommunikationen med handläggarna. Vi uppfattar att tilltron till verksamheten är stark, både från pedagogerna och också familjerna. Dock menade en pedagog att svagheten med familjearbetet är att det saknas ett efterarbete när familjerna har kommit hem. Vi funderar på hur man kan ta tillvara på de inlärd färdigheter så att de även kan vara till användning för familjerna då de kommit hem. En mamma berättade att de efter hennes egna förslag, fortsatte arbetet i hemmet vilket vi kan se som ett positivt alternativ och en lösning på avsaknaden av efterarbete som man förhoppningsvis kan bygga vidare på.

Angående om familjerna upplever att de fått relevant stöd och hjälp och hur pedagogerna arbetar för att ge stöd och hjälp, menar båda familjerna att de har fått relevant stöd och hjälp. Familjerna och pedagogerna menar att de får och ger stöd på ett flexibelt sätt. Vi menar att pedagogerna dels ger hjälp ur ett empowermentperspektiv, där makten återförs till familjerna och stärker dem och dels ur ett miljöterapeutiskt synsätt där samspel mellan pedagoger och familjer sker på ett medmänskligt och respektfullt sätt där regler ger en stabil och positiv social struktur. Vi menar att när familjerna uppfattar att det stöd och den hjälp de får är betydelsefullt så blir det meningsfullt och kan leda till en positiv förändring. En pedagog menar att familjerna ofta har en viss inställning, där de inte alltid tror eller ser att de behöver

hjälp med saker och en annan pedagog pratar om att de ofta arbetar med att övertyga. Här väcks våra tankar om hur Järvinen (2008) förklarar Foucaults begrepp pastoralmakt, som handlar om välfärdsstatens makt med syftet att hjälpa individen till förbättring och samtidigt är ett verktyg för att få individen inom ramen för rådande normer och värderingar. Vi tycker att den makten är tydlig i Athenagårdens verksamhet där man genom motivation och övertygelse vill få familjerna att anpassa sig till rådande samhällsmönster. Vi menar vidare som Foucault i Järvinen (2008) att pastoralmakten tenderar att blir legitim och svår för familjerna att värja sig emot då den syftar till familjernas bästa. Pedagogerna nämner svårigheter i deras dubbla roll, att de både ska bygga relationer, stötta men även bedöma. Vi menar att den dubbla rollen som de ofta nämner är tydlig i deras uppdrag och kan förstås utifrån de olika uppfattningar som finns om pedagogernas roller och dess innebörd.

Slutligen tror vi att avsaknaden av utvärdering av det arbete som sker och dess effekter påverkar övrigas syn på hur verksamheten fungerar och vad den innebär. Vi hoppas att vår studie kan öppna ögonen för vikten av utvärdering av öppenvårdsverksamheter där man arbetar med familjer, då det än så länge finns ett stort ”kunskapshål” inom området. Som vidare studier kan vi se som värdefullt och av intresse att även studera hur handläggare och pedagoger samarbetar kring familjerna, genom att även intervjua handläggare. Vi ser även ett intresse av att studera effekterna av familjearbete i kommunens hemmaplanslösning och ställa dem i jämförelse mot det familjearbete som sker i placeringar utanför hemkommunen. Vi tror och hoppas att våra resultat kan komma till nytta för både pedagoger, handläggare samt familjer på Athenagården och att den kan ge nya insikter och vidare funderingar.

Referenser

- Alvesson, M. & Sköldberg, K. (1994). *Tolkning och reflektion*. I Larsson, S. Lilja, J. & Mannheimer, K. (red.) (2005) *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Angelöv, B. & Jonsson, T. (1990). *Introduktion till socialpsykologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Antonovsky, A. (2005). *Hälsans mysterium*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Askheim, O-P. & Starrin, B. (red.) (2007). *Empowerment i teori och praktik*. Malmö: Gleerups Utbildning.
- Bäck-Wiklund, M. & Lundström, T. (red.) (2006). *Barns vardag i det senmoderna samhället*. Stockholm. Natur och Kultur.
- Börjesson, M. & Rehn, A. (2009). *Makt*. Malmö: Liber.
- Gordan, K. & Palmgren, L. (2000). *Miljöterapi Personal och patienter i samspel*
Sfph: Svenska föreningen för psykisk hälsa.
- Hafstad, R. & Ovreeide, H. (2001). *Föräldrafokuserat arbete med barn*. Stockholm: Liber.
- Järvinen, M. (2008). Hjälpens universum- ett maktperspektiv på mötet mellan klient och system. I Meeuwisse, A & Swärd, H.(red.) (2002). *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Andra upplagan. Lund: Studentlitteratur.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Larsson, S. Lilja, J. & Mannheimer, K. (red.) (2005). *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Larsen, E. (2005). *Miljøterapi med barn og unge* Oslo: Universitetsforlaget.
- Lundsbye, M. Sandell, G. Ferm, R. Whärborg, P. Petitt, B. & Fälth, T. (2000). *Familjeterapins grunder ett interaktionistiskt perspektiv*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Meeuwisse, A. Sunesson, S. & Swärd, H. (red.) (2006). *Socialt arbete – En grundbok*. Andra upplagan. Stockholm: Bokförlaget Natur och kultur.
- Patton, M.Q. (1990). Qualitative evaluation and research methods. I Larsson, S. Lilja, J. & Mannheimer, K. (red.) (2005) *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Payne, M. (2005). *Modern teoribildning i socialt arbete*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Skau, G-M. (1993) *Mellan makt och hjälp*. Stockholm: Liber AB.

Thurén, T. (1999). *Vetenskapsteori för nybörjare*. Stockholm: Liber.

Uddevalla kommun. 2004-09-07. *Strategisk utvecklingsplan, hemmaplanslösningar*. Familjesektionen, socialtjänsten.

Uddevalla kommun. *Athenagården- boende med stöd*. Verksamhetsbeskrivning.

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer: Inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*: Elanders Gotab.

Internetkällor

Ahlgren, T. (2007). *Ungdomsbehandling, hemmaplanslösning som idé och praktik*. Rapportserie i socialt arbete nr. 1, 2007. Institutionen för vårdvetenskap och socialt arbete. Växjö Universitet.

Tillgänglig: <http://lnu.diva-portal.org/smash/record.jsf?searchId=1&pid=diva2:205535>.

Athena. tillgänglig: <http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/lang/athena>

Barnvårdslagen. tillgänglig: <http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/lang/barnvårdslagen>

Barnbyn – skå. tillgänglig: <http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/lang/barnbyn-skå>

Forkby, T. för Socialstyrelsen.(2006). *Öppenvårdens former - En nationell kartläggning av öppna insatser inom barn- och ungdomsvård*. Publicerad juni 2006

tillgänglig: http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/9646/2006-123-29_200612329.pdf

Artikel

Kauffman, F- G. (2007). *Intensive Family Preservation Services: "The Perceptions of Client Families"*. Tillgänglig: [http://centerforchildwelfare.fmhi.usf.edu/kb/bppub/Intensive Family Preservation Services-The Perceptions of Client Families - 2007.pdf](http://centerforchildwelfare.fmhi.usf.edu/kb/bppub/Intensive%20Family%20Preservation%20Services-The%20Perceptions%20of%20Client%20Families%20-%202007.pdf)

Bilaga 1:***Informationsbrev om C-uppsats***

Hej!

Vi har fått er adress från Annelie Höglund på Athenagården och undrar om du/ni vill vara med i en undersökning som handlar om hur Du/Ni upplevt er vistelse vid Athenagården. Vi vill på detta sätt ge er en kortfattad information om vår uppsatsstudie samt hur insamlade uppgifter och information kommer att användas och förvaras.

Vi är två socionomstudenter vid Göteborgs universitet som ska skriva vår C-uppsats. Syftet med vår uppsats är att undersöka familjers upplevelse av sin vistelse på Athenagården samt att undersöka hur personalen arbetar med familjerna. Vi skulle därför bli glada om Du/Ni vill ställa upp på en intervju. Vi kommer att ringa er under de närmsta dagarna och fråga om ni har möjlighet att medverka och i så fall bestämma tid och plats för intervjun. Tid och plats för intervjuer bestäms utifrån vad som passar er bäst. Intervjuerna beräknas ta ungefär 45 min till 1 tim.

Förutsättningar för intervjun

I studien följer vi de forskningsetiska principer för humaniora och samhällsvetenskap, vilka utarbetas av Vetenskapsrådet.

Dessa innebär att:

De som medverkar i uppsatsprojektet skall få information om uppsatsens syfte.

Deltagaren har rätt att själv bestämma över sin medverkan.

De insamlade uppgifterna skall behandlas och förvaras på ett sådant sätt att ingen obehörig kan ta del av dem.

Du har rätt att avstå från att svara på frågor eller avbryta intervjun, utan att berätta varför.

Du är när som helst välkommen att kontakta oss eller vår handledare om du har några frågor (mailadress och telefonnummer finns nedan).

Intervjun

Innan intervjun kommer ni att få en enkät med de frågor som vi sedan även kommer att ställa under intervjun, detta för att ge er tillfälle att först få fundera på frågorna vi sedan kommer att ställa. Vid intervjun vill vi gärna använda bandspelare, då det gör det lättare för oss att komma ihåg vad som sagts under intervjun, så att uppgifterna blir så exakta som möjligt. Vid utskriften kommer vissa uppgifter (t.ex. namn) att ändras så att du inte kan identifieras av en utomstående. Efter utskrift av intervjun raderas bandet. De uppgifter som samlats in kommer endast att användas för vårt uppsatsarbete. Allt insamlat material kommer att förvaras så att ingen utomstående kommer åt uppgifterna. Efter färdigställd uppsats kommer intervjuerna att raderas.

Om du har några frågor är du välkommen att kontakta någon av oss

Med vänliga hälsningar

Jenny Mannström 0739-12 92 98

Socionomstudent

Miranda Gjelseth 0704-53 44 28

Socionomstudent

Eva Landmér 031-786 15 82

Handledare

Eva.landmer@socwork.gu.se

Bilaga 2:***Informationsbrev om C-uppsats***

Hej!

Vi har fått er adress från Annelie Höglund på Athenagården och undrar om du/ni vill vara med i en undersökning som handlar om hur Du/Ni upplevt er vistelse vid Athenagården. Vi vill på detta sätt ge er en kortfattad information om vår uppsatsstudie samt hur insamlade uppgifter och information kommer att användas och förvaras.

Vi är två socionomstudenter vid Göteborgs universitet som ska skriva vår C-uppsats. Syftet med vår uppsats är att undersöka familjers upplevelse av sin vistelse på Athenagården samt att undersöka hur personalen arbetar med familjerna. Vi skulle därför bli glada om Du/Ni vill ställa upp på en intervju. Vi kommer att ringa er under de närmsta dagarna och fråga om ni har möjlighet att medverka och i så fall bestämma tid och plats för intervjun. Tid och plats för intervjuer bestäms utifrån vad som passar er bäst. Intervjuerna beräknas ta ungefär 45 min till 1 tim.

Förutsättningar för intervjun

I studien följer vi de forskningsetiska principer för humaniora och samhällsvetenskap, vilka utarbetas av Vetenskapsrådet.

Dessa innebär att:

De som medverkar i uppsatsprojektet skall få information om uppsatsens syfte.

Deltagaren har rätt att själv bestämma över sin medverkan.

De insamlade uppgifterna skall behandlas och förvaras på ett sådant sätt att ingen obehörig kan ta del av dem.

Du har rätt att avstå från att svara på frågor eller avbryta intervjun, utan att berätta varför.

Du är när som helst välkommen att kontakta oss eller vår handledare om du har några frågor (mailadress och telefonnummer finns nedan).

Intervjun

Innan intervjun kommer ni att få en enkät med de frågor som vi sedan även kommer att ställa under intervjun, detta för att ge er tillfälle att först få fundera på frågorna vi sedan kommer att ställa. Vid intervjun vill vi gärna använda bandspelare, då det gör det lättare för oss att komma ihåg vad som sagts under intervjun, så att uppgifterna blir så exakta som möjligt. Vid utskriften kommer vissa uppgifter (t.ex. namn) att ändras så att du inte kan identifieras av en utomstående. Efter utskrift av intervjun raderas bandet. De uppgifter som samlats in kommer endast att användas för vårt uppsatsarbete. Allt insamlat material kommer att förvaras så att ingen utomstående kommer åt uppgifterna. Efter färdigställd uppsats kommer intervjuerna att raderas.

Om du har några frågor är du välkommen att kontakta någon av oss

Med vänliga hälsningar

Jenny Mannström 0739-12 92 98

Socionomstudent

Miranda Gjelseth 0704-53 44 28

Socionomstudent

Eva Landmér 031-786 15 82

Handledare

Eva.landmer@socwork.gu.se

Bilaga 3: Enkät**Undersökning av familjers upplevelse av vistelse på Athenagården**

1. Hur längesedan var det som er familj var på Athenagården?

- 0-6mån   6-12mån   1 – 2 år   2-5 år   Är där nu

Delaktighet

2. Upplever du att ni hade/ har möjlighet att påverka er placering på Athenagården?

- Ja   Nej   Vet inte

3. Tycker du att personalen har lyssnat/ lyssnar på era åsikter och önskemål?

- Ja   Nej   Vet inte

4. Upplever du att ni kunde vara med/ kan vara med och påverka er situation på Athenagården?

- Ja   Nej   Vet inte

Bemötande

5. Hur tycker du att ni blev bemötta/ blir bemötta av personalen på Athenagården?

- Bra   Ganska bra   Dåligt   Vet inte

6. Finns det nått annat sätt som du önskade/ önskar ni blivit bemötta på?

- Ja   Nej   Vet inte

Kommunikation och relation

7. Är relationen till personalen viktig?

- Ja   Nej   Vet inte

8. Tycker du att er familj fick/ har fått någon relation till personalen?

- Ja   Nej   Vet inte

9. Tycker du att ni kan prata med personalen?

- Ja   Nej   Vet inte

10. Tycker du att ni har fått förtroende/ haft förtroende för personalen?

- Ja   Nej   Annat

Meningsfullhet

11. Upplevde du att ni fick/ får stöd och hjälp?

Ja   Nej   Vet inte

12. Upplever du att ni behövde/ behöver den stöd och hjälp ni fått?

Ja   Nej   Vet inte

13. Har er familj påverkats av vistelsen på Athenagården?

Ja   Nej   Vet inte

14. Tänker du annorlunda om Athenagården nu jämfört mot vad du tänkte när ni först kom hit?

Ja   Nej   Vet inte

15. Finns det något som är/ har varit bra på Athenagården?

---

16. Finns det något som är/ har varit mindre bra på Athenagården?

---

17. Är det nått annat du/ni vill säga om Athenagården som vi inte frågat?

Tack för er medverkan!

Bilaga 4: Enkät**Undersökning av personalens upplevelse av deras arbete med familjer vid Athenagården**

1. Hur länge har du arbetat på Athenagården?

Delaktighet

2. Anser du att familjerna har möjlighet att påverka sin placering på Athenagården?

Ja   Nej   Vet inte

3. Är familjernas egna åsikter och önskemål viktiga?

Ja   Nej   Annat

4. Upplever du att familjerna kan vara med och påverka sin situation?

Ja   Nej   Vet inte

Bemötande

5. Hur arbetar ni med bemötande av familjerna på Athenagården?

---

6. Anser du att ni som personal har förutsättningar att bemöta familjerna som ni önskar?

Ja   Nej   Annat

Kommunikation och relation

7. Är relationen till familjerna viktig?

Ja   Nej   Annat

8. Är det möjligt att skapa en bra relation till familjerna?

Ja   Nej   Annat

9. Hur fungerar kommunikationen med familjerna?

Bra   Ganska bra   Dåligt   Vet inte

10. Hur skapas förtroende hos familjerna?

Meningsfullhet

11. Hur arbetar ni för att ge stöd och hjälp till familjerna?

---

12. Upplever du att ni ger det stöd och den hjälp som familjerna själva efterfrågar?

Ja   Nej   Vet inte

13. Hur ser du på er möjlighet att påverka familjerna till utveckling/förändring?

Bra   Ganska bra   Dåligt   Vet inte

14. Kan du se om familjernas egen inställning förändras under vistelsen?

Ja   Nej   Vet inte

15. Vad anser du är bra med familjearbetet på Athenagården?

---

16. Finns det några svagheter med familjearbetet på Athenagården?

---

17. Är det nått annat du vill säga om familjearbetet på Athenagården som vi inte frågat?
